

Rodna gruda

PRINTED IN YUGOSLAVIA

VSEBINA:

V peti letnik gremo
Kakor gospodarš — tako živiš
Iz Beneške Slovenije

Cv. A. Kristan:

Jugoslovanska delavska ti-
skovna družba v Chicagu

Adolf Garber, Creutzwald:

Tri slovenske grče iz Creutz-
walda

Spet smo prejeli žalostno vest

Matej Bor:

Kurir (pesem)

Kjer zibelka je moja tekla

Pavla Voje:

Očetov dom (pesem)

Viktor Pirnat:

Slovo od Martina Kebra

Po domači deželi

Domovina na tujih tleh

Pero izseljencev

Mladi rod

Gustav Strniša:

Sporočilo (pesem)

Zgodba o vrabčku

Dom in družina

Iz naše domače kuhinje

Bogomir Magajna:

Ninica Roška

Mimi Omahen, Chicago:

Spominek na obisk domovine

P. Romanič:

Medvedi na Dolenjskem

Naslovna slika:

Zima na Vršiču (foto Franc
Močnik, Ljubljana)

INŠTITUT LETALSKE ZVEZE SLOVENIJE

Aeronautical Union of Slovenia

Branko Ivanuš

LJUBLJANA

Celovška c. 258

Telefon 27-04

Tek. rač. Komunalna banka, Ljubljana

št. 60-KB-4-Z-374

Telegram: INLEZ

Izdeluje kva-
litetna jadralna letala
lastnih konstrukcij ter po
dostavljenih načrtih

Builder of:
High quality sail-
planes of own design
or under licence

Izdeluje 2-
do 4-sedežna športna
enomotorna letala
lastnih konstrukcij

Single engined
sporting and touring
two to four seat
planes of own design

Priznana kvalitetna
izdelava, solidne cene

Well known quality
of products low prices

Vse informacije daje — All informations will be given by:

U P R A V A I N Š T I T U T A

(Public Relations DPT. of the Institute)

Ljubljana, Celovška c. 158, Yugoslavia

ridobivajte nove naročnike

»Rodni grudi«

in Slovenskemu izseljenskem koledarju

Rodna gruda, glasilo Slovenske izseljenske matice v Ljubljani. — Ureja uredniški odbor. — Odgovorni urednik Tomo Brejc. — Izhaja dvanaajstkrat na leto. — Poštšina plačana v gotovini. — Naročnina: ZDA letno 5 dolarje, — Francija letno 600 frankov, — Belgija letno 90 frankov, — Holandija letno 7 guld, — Nemčija letno 8 DM, — Italija letno 1000 lir, — Avstrija letno 40 šilingov, — Anglija letno 1 funt, — Avstralija letno 1 avstralski funt, — Argentína letno 30 pezov, — Jugoslavija letno 750 dinarjev. — Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva cesta 5/1. — Rokopisov ne vračamo.

Rodna

gruda

ST. 12

DECEMBER 1957

LETO IV.

*Vsem rojakom po svetu,
vsem naročnikom in prijateljem
našega izseljenskega tiska
želi srečno, poslovnih uspehov
in združitja bogata leta*

1958

SLOVENSKA
IZSELJENSKA MATICA

IN NJENE PODRUŽNICE
IZ SLOVENIJE

V PETI LETNIK GREMO

Štiri leta so minila, odkar je prva številka »Rodne grude« poromala v svet in bila od vas tako toplotno sprejeta, da smo bili tega iz srca veseli. Saj smo spoznali, da je bil takšen list za naše rojake res potreben. Zato vam danes lahko po pravici povemo, da smo ves čas res z velikim veseljem delali pri tej reviji in bomo delali tudi v bodoče. Prav je, da danes v tej številki, s katero zaključujemo četrto letnik, malo pogledamo nazaj. Predvsem se moramo zahvaliti za vaše sodelovanje, dragi rojaki — naročniki in prijatelji »Rodne grude«. Vaša pisma z nasveti, pohvalami in kritiko so nam bila v dragoceno pobudo in napotilo pri izbiri slik in sestavi vsebine vsake številke. Tako ste, dragi rojaki, ne le s svojimi prispevki, temveč tudi pri uredniškem delu ves čas z nami tesno sodelovali, in prepričani smo, da bo tako tudi v bodoče.

Pred nami so štirje letniki »Rodne grude«. Če jih kritično pregledamo, vidimo, da je revija z vsakim letom lepo napredovala tako po pestrosti vsebine kakor tudi po številu in izbiri slik. S četrtem letnikom smo vam tudi izpolnili željo, da je ob malenkostno povišani naročnini začela izhajati »Rodna gruda« mesečno, to je enajstkrat na leto, ker številki za julij in avgust izdamo skupno zaradi dopustov in pa zato, ker je v teh mesecih pri nas na Izseljenski matici sezona na vishku, pa nam ostane le malo časa za pisanje in urejanje lista. Za mladino naših rojakov v ZDA, kjer je največ slovenskih izseljencev in med njimi tudi največ naših naročnikov in kjer dorašča zdaj že tretji in četrty rod naše krvi na tujih tleh, smo letos trikrat priložili posebno mladinsko prilogo v angleščini. Zelo radi bomo takšno prilogo tiskali tudi za rojake iz evropskih dežel, takoj ko nam bo število naročnikov to omogočilo. Našim naročnikom v ZDA bi bili zelo hvaležni, če bi nam v svojih dopisih malo povedali, kako so njihovi mladini naše priloge všeč in kaj jih najbolj zanima. Tudi s slikovnimi umetniškimi prilogami, ki smo jih doslej izdali, smo prav gotovo naročnikom ustregli. Saj to so nam nešteto krat v pismih in ob osebnih srečanjih sami potrdili.

Prihodnje leto praznuje »Rodna gruda« svojo petletnico. Seveda se bo za svoje jubilejno leto primerno opremila, da bo svojim naročnikom čimbolj všeč. Imela bo zopet lepe umetniške slikovne priloge. Tudi druge slike, ki bodo objavljene v reviji, bodo posebno skrbno izbrane kakor seveda tudi drugo gradivo. Z novim letom bomo odprli tudi posebno rubriko pod naslovom »Kjer zibelka je moja tekla...«, v kateri bomo objavljali slike in kratke opise na osebno željo naročnikov. Pri tem moramo pripomniti, da je takšnih želja zelo veliko in bomo zato predvsem upoštevali želje tistih naročnikov, ki bodo imeli naročnino poravnano do konca tekočega leta. Tudi bomo prvenstveno prinašali slike krajev, kjer je doma več naročnikov, željam posameznikov bomo pa ustregli v okviru možnosti. Kakor doslej bomo tudi v bodoče prav radi objavljali fotografije naših rojakov in njihovih družin, kakor tudi raznih društev itd. Veseli bomo, da nam jih čim več pošljete, seveda pa ne moremo obljubiti, da bo vsaka takoj objavljena, ker se nam jih včasih veliko nabere, pa ne moremo oseh naenkrat objaviti.

Prav gotovo vas bo tudi zanimalo, če bomo v prihodnjem letu objavljali tudi kakšno povest v nadaljevanjih? Seveda jo bomo in še zelo lepo in zanimivo povest. Dolgo smo razmišljali in izbirali, preden smo se odločili in izbrali prelep domači roman znanega pisatelja dr. Ivana Tavčarja »Visoško kroniko«. In zakaj smo se odločili prav zanj? Zato, ker ste lani tako radi brali Tavčarjevo povest »Cvetje v jeseni«. Toliko pohval smo dobili, da smo že takrat sklenili, da vam bomo čimprej spet dali še eno delo tega priljubljenega pisatelja. Tako smo zdaj izbrali »Visoško kroniko«, eno izmed najboljših del, ki jih je ustvarilo Tavčarjevo pero. Dejanje, ki je zgodovinsko utemeljeno, se dogaja na Visokem v Poljanski dolini, družinskem posestvu Ivana Tavčarja, kjer je tudi pokopan in kjer je bil nedavno odkrit njegov spomenik, ki mu ga je postavil bratranec — ameriški izseljenec John Tautcher iz New Mexike. Dejanje romana, ki je izredno razgibano in zanimivo, se dogaja med leti 1651 in 1716. Pisatelj je v tu roman izredno posrečeno vnesel vse tedanje značilnosti škofjeloškega območja. Glavno dogajanje se razvija v dobi po tridesetletni vojni. V tisti dobi so bili gospodarji Škofje Loke škofje iz Freisinga, ki so za svoje gosposke dvorce izžemali iz domačinov visoke davke.

V tem času, težkem za domačega preprostega človeka, se odvoja roman »Visoška kronika«, napisan tako, kakor da vse pripoveduje glavni junak Polikarp Khallan in ga nadaljuje njegov sin Izidor. Roman je poln izredno napetih prizorov, tako da je kakor nalašč pripraven tudi za filmanje. Pred nekaj leti je naše domače filmsko podjetje že nameravalo po njem posneti film, zaradi prevelikih stroškov, ki bi jih zahtevale množične scene, pa je bila začasno ta zamisel odložena. Prepričani pa smo, da bo »Visoška kronika« enkrat prav gotovo še naš domači in tudi zelo uspešni film.

Tako, zdaj smo v glavnem povedali, kakšna bo »Rodna gruda« v prihodnjem letu. Vsem dosedanjim dopisnikom se toplotno zahvaljujemo za naklonjenost in sodelovanje ter jih vabimo, da nam še vnaprej ostanejo zvesti in nam pridobijo še novih sodelavcev. Seveda nam ne smejo zameriti, če kdaj kakšen dopis malo skrajšamo, saj škarje so neizogibne v vsakem uredništvu, seveda pa morate vedeti, da po njih sežemo le v skrajni sili.

Kakor vsako leto smo tudi letos na ovitku te zadnje letošnje številke pri vsakem naslovu označili, do kdaj imate poravnano naročnino. Vljudno prosimo, da nam po možnosti čimprej nakazete zaostanek, ker bomo sicer primorani s februarjem pošiljanje lista ustaviti. Pristrčno se zahvaljujemo vsem tistim prijateljem našega lista, ki so nam tudi letos pridobili številne nove naročnike. Poimensko bi jih našli in se vsakemu posebej zahvalili, pa jih je preveč, v listu pa premalo prostora. Naj bi v novem letu imeli mnogo posnemalcev. Zaključujemo s pristrčnim pozdravom: »Srečno!«, ki bodi naša topla in iskrena novoletna čestitka vsem sodrušnikom, naročnikom in prijateljem »Rodne grude« po širnem svetu.

Uredništvo

Skofja Loka
pozimi

(Foto Mlakar,
Skofja Loka)

Kakor gospodariš — tako živiš

Kakor gospodariš, tako živiš. Letos pa moramo reči, smo prav dobro gospodarili in zato je tudi življenje boljše. O tem govore mnoga poročila, o povečani proizvodnji, podatki o gibanju cen in podatki o povprečnih plačah oziroma o vseh prejemkih, ki so jih imeli zaposleni. Pri nas, kot vidite, govorimo o plačah in o prejemkih. To so stare navade, ker plače ali mezde, kot pravimo, pri nas pravzaprav ni več. Potem ko kolektivi izpolnijo vse obveznosti do družbe, po domače bi rekli, potem ko plačajo davke, popolnoma samostojno dele preostanek sredstev. Z novim letom bo sprejeta uredba, ki bo dala delavskim svetom še večje pravice. Če bodo hoteli, bodo lahko vsa preostala sredstva porabili za plače, ali pa bodo z delom denarja kupili nove stroje, gradili stanovanja in podobno. Skratka, sami bodo razpolagali z denarjem. Zato zares ne moremo več govoriti o mezdah, pač pa o prejemkih zaposlenih, ki sami odločajo, kako bodo uporabili in razdelili presežek dela. No, najprej o uspehih:

Letos se je industrijska proizvodnja povečala za okoli 18%, v kmetijstvu pa smo dosegli donose, kakršnih v naših krajih ni bilo najmanj 30 let. Blizu Trebnjega na Dolenjskem n. pr. so zadrudniki pridelali 670 metrskih stotov krompirja na hektar. Kaj takega še nismo doživeli. Prav gotovo so k temu prispevali agrotehnični ukrepi. Prav bo, če zapišemo nekaj podatkov, ki bodo ilustrirali letošnji — oziroma povojni napredek.

Leta 1959 smo v Sloveniji proizvajali 350 milijonov kilovatnih ur električne energije. Strokovnjaki so prav napovedali, kajti okoli 15. decembra smo prebili nekakšen »zvočni

zid«, kateremu smo se vsa leta po vojni počasi približevali: dosegli smo proizvodnjo, ki je presegla dve milijardi kilovatnih ur električne energije. To pa ni majhna stvar, saj je leto pred vojno vsa Jugoslavija skupaj proizvajala le eno milijardo in 173 milijonov kilovatnih ur električne energije. Lani smo v Jugoslaviji proizvedli že nekaj več kot pet milijard kilovatnih ur električne energije. S tem pa seveda nismo zadovoljni, kajti elektrika je kri industrije, saj bi bili brez nje vsi stroji mrtvi. V perspektivnem načrtu, katerega je v decembru sprejela ljudska skupščina, je zato predvideno, da se bo proizvodnja povečala do leta 1961 za novih pet milijard kilovatnih ur.

Premog je druga surovina, brez katere si ne moremo zamisliti povečane proizvodnje. Pred vojno smo v vsej Jugoslaviji nakopali 7 milijonov ton črnega zlata. Lansko leto pa že 17 milijonov. V Sloveniji pa so rudarji nakopali za nekaj manj kot 2 milijona ton premoga več kot pred vojno. Pri tem ima največji delež rudnik Velenje, ki bo vsak čas sam nakopal 2 milijona ton. Koks smo začeli izdelovati leta 1952. Takrat smo nakuhali prvih 15.000 ton. Proizvodnja se je strmo dvigala in lansko leto smo v novih koksarnah pripravili že milijon ton koks. Zato smo zmanjšali uvoz in porabili devize za uvoz drugega blaga.

Še nafta je tu. Tudi ta poganja stroje. Pred vojno smo je načrpali na naših poljih komaj toliko, da je prišel na prebivalca en sam deciliter. Šaljivci pravijo, da ne bi nikomur škodovalo, če bi vsak ta deciliter popil. Sedaj to ne bi šlo več. Namesto tistih tisoč ton smo lansko leto načrpali 293.679 ton nafte.

Toda v drugi petletki bomo skušali povečati tako proizvodnjo premoga kot nafte. Proizvodnja premoga se bo povečala za 8 milijonov ton. Leta 1961 ga bomo nakopali več kot 25 milijonov ton. Nafte pa bomo načrpali že 850.000 ton. To bo, kot pravimo, močna energetska osnova za nadaljnji razvoj težke in predelovalne industrije.

Proizvodnja jekla se bo v teh letih povečala od 887 tisoč na 1.370.000 ton, bakra od 29 na 40 tisoč ton, aluminija od 15 na 35 tisoč ton in tako naprej. Kot vidite, bomo v drugi petletki proizvodnjo skoraj povsod podvojili.

Da se vrnemo k letošnjim uspehom. Kot rečeno, so bili zelo lepi. Kako smo jih dosegli? Nedvomno je k temu mnogo prispevalo družbeno upravljanje. Delavski sveti in vsi drugi samoupravni organi so omogočili uveljavljanje osebne pobude. Upali bi si trditi, da se je vsakdo zavedal, da bo imel večje dohodke, če bo boljše gospodaril. Zato ni čudno, če so na sejah delavskih svetov razpravljali največ o gospodarjenju.

Zaradi močno povečane proizvodnje se je letos narodni dohodek povečal za okrog 17%. Tako visokega narodnega dohodka nismo ustvarili še nobeno leto doslej in zato so se lahko povečali tudi prejemki zaposlenih. V prejemke pa ne smemo šteti le tisto, kar dobi vsakdo na podlagi tarifnega pravilnika, marveč tudi tiste vsote, ki jih prejme delavec za presežek norme in premije, ki jih dobi za kakovostno delo in prihrank pri surovinah. Ti skupni prejemki so se povečali v letošnjem letu za 14 in pol odstotka, če štejemo vseh 7 milijonov zaposlenih. Najbolj so se povečale plače delavcem in uslužbencem, ki so zaposleni v gospodarstvu, v tovarnah, v obrti, trgovini, gozdarstvu in drugod, in sicer za 16 in pol odstotka. Precej manj pa so se povečali prejemki uslužbencev, ki delajo v državni upravi, v prosvetnih in drugih ustanovah. Le-ti so imeli letos za 7% večje prejemke.

Kljub tolikšnemu povečanju plač pa so cene v letošnjem letu porasle v povprečju le za nekaj več kot dva in pol odstotka. Pravimo v povprečju, kajti zaradi nerazvite trgovine in pomanjkanja prometnih sredstev so cene pri nas še zelo različne. Tako na primer smo kupovali krompir v Ljubljani po 10 in morda 12

dinarjev, v Beogradu pa so ga morali plačevati po 25 dinarjev. Tako se je dogodilo, pa čeprav smo letos pridelali krompirja več kot dovolj, in bi bil lahko povsod poceni. Pa tudi narobe je. Tisto, kar je v Beogradu poceni, je v Ljubljani ali v Novem mestu zelo drago. Gre torej za povprečne cene in le-te niso dohitele povečanih plač. Zato ugotavljamo, da se je standard v letošnjem letu povečal za okoli 13% napram lanskemu letu. To je izredno velik skok in v perspektivnem načrtu je predvideno manjše letno naraščanje osebne potrošnje, se pravi standarda.

Plan predvideva, da se bo standard povečal vsako leto za 6 do 7 odstotkov oziroma za 5 odstotkov, če prištejemo prirastek prebivalstva. Prav gotovo bomo zadovoljni, če bomo uspeli izpolniti ta načrt, ker v časih, ko tudi svetovno gospodarstvo ni posebno trdno in ko so cene zdaj nizke, zdaj visoke, to ne bo lahka stvar. Vendar, z novim zakonom o pokojninah, ki ga je nedavno tega sprejela ljudska skupščina, bodo le-te v letu 1958 za 5 milijard in 700 milijonov dinarjev večje. Sprejet je bil tudi novi zakon o javnih uslužbencih. Ti bodo dobili v letu 1958 za okoli 80 do 100 milijard dinarjev večje plače. In kako bo s prejemki delavcev v gospodarstvu? Perspektivni načrt predvideva, da se bodo plače v povprečju povečale za okoli 35%. Iz podatkov v sprejetem perspektivnem načrtu za dobo 1957 do 1961 se da to izračunati tudi v dinarjih. V prihodnjih petih letih naj bi bile plače delavcev v gospodarstvu vsako leto za povprečnih 9500 din večje. Toda tu nas čaka še veliko delo. Plače se ne bi smele povečati vsem enako. Pri nas so namreč še vedno precejne razlike med plačami visokokvalificiranih in kvalificiranih delavcev ter plačami polkvalificiranih in nekvalificiranih delavcev. Izenačenost pri nagrajevanju pa prav gotovo nikogar ne vzpodbuja k temu, da bi se učil in pridobil večje znanje. Zato je v perspektivnem planu uzakonjeno, da bi se morale plače strokovnjakov, predelavcev in vseh tistih, ki imajo potrebne šole, povečati za nekaj več kot 50 odstotkov, plače nestrokovnih delavcev pa le za 20, kvečjemu za 25 odstotkov.

Tako je torej s standardom v letošnjem letu in takšni so načrti. K temu je prispevala precej tudi industrija potrošnega blaga. Medtem

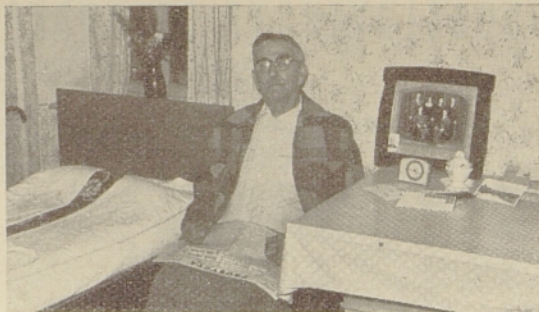
Dve sliki s pogreba Ivana Perčiča, povratnika iz Francije, tajnika podružnice Slovenske izseljenske matice iz Kamnika. Na levi: z bolečino v srcu se od dragega prijatelja poslavlja zvezni ljudski poslanec Tomo Brejc. Na desni: Ob odprtem grobu se je v imenu Slovenske izseljenske matice od pokojnika poslovil podpredsednik Matice tovariš Jože Plevnik

ko smo lansko leto proizvajali vsak mesec približno 18 milijonov kvadratnih metrov blaga, smo ga letos že pred koncem leta izdelali vsak mesec 22 milijonov kvadratnih metrov. Lani smo izdelali na mesec 9000 radijskih sprejemnikov, letos 16.000. V tovarnah obutve so naredili v lanskem letu vsak mesec okoli 600.000 parov čevljev, letos pa 500.000 parov več. Tako se je povečevala proizvodnja potrošnega blaga v vseh panogah predelovalne industrije.

To pa seveda še ni vse. Že v preteklih letih smo porabili veliko denarja za družbeni standard, to pomeni za gradnjo šol, bolnišnic, stanovanj in podobnih komunalnih naprav. Res precej, toda pri tako naglem razvoju industrije smo dali za te namene vendarle premalo; perspektivni načrt to upošteva. Namesto 32 milijard v preteklih letih bomo dali od leta 1957 dalje za gradnjo stanovanj vsako leto nekaj manj kot 75 milijard dinarjev. S temi sredstvi bomo zgradili okoli 200.000 stanovanj. Podobno je s šolami. Povsod jih je premalo in ponekod poučujejo otroke dopoldne, popoldne in še zvečer. Pri nas pa je veliko otrok. Letos je začelo obiskovati osnovno šolo novih 140.000 pionirjev. Končno so šole tudi slabo opremljene. Premalo je nazornih učil. To bomo skušali rešiti z večjimi investicijami. Namesto 30 milijard bomo dali za šole 52 milijard na leto. In končno naj omenimo še zdravstveno službo. Ta že doslej ni bila slabo organizirana in smo porabili letno 125 milijard dinarjev za izplačevanje otroških doklad, za zdravljenje bolnikov v zdraviliščih in tako naprej. V letih 1957 do 1961 pa bomo dali za to službo 164 milijard dinarjev, to je skoraj 40 milijard dinarjev več, kar vsekakor ni malo.

Tako kot družbena potrošnja pa je zaostajalo tudi kmetijstvo. Zaostal je promet in še posebej trgovina. Prav v preteklih tednih smo pri nas veliko govorili o nasprotjih, ki jih je prinesel dosedanji gospodarski razvoj dežele. Kaj smo mislili s tem? Stvar je pravzaprav preprosta: Trgovina n. pr. je tako zaostala, da letos ni uspela posredovati vsega blaga od proizvajalcev do potrošnikov. Marsikje je blago obležalo v skladiščih in se včasih celo pokvarilo. Vidite, to je nasprotje med razvito industrijo in zaostalo trgovino. Treba ga bo odpraviti in zato bomo dali za trgovino vsako leto 75 milijard dinarjev. Nasprotje je tudi med veliko proizvodnjo in prometom. Železnice in tovornjaki ne zmorejo prepeljati vsega blaga od rudnikov do tovarn in od tovarn do trgovin. Do leta 1961 bomo to nasprotje odpravili, zato bomo dali za razvoj prometa vsako leto 121 milijard dinarjev, to je približno 50 odstotkov več kot doslej. In končno, je še celo zaostalo kmetijstvo. Kmetijskih pridelkov je bilo včasih premalo za domačo porabo, kje šele, da bi to blago izvažali. Toda zemlje imamo toliko, da bi bilo lahko dovolj pridelkov za nas in za izvoz. Do sedaj smo dali za kmetijstvo le 22 milijard dinarjev letno, odslej pa bomo dali vsake 66 milijard in prepričani smo, da bo tudi to nasprotje odpravljeno in da bo kmetijstvo dohitelo industrijo. Tako je, preprosto povedano, načrt za odpravo nasprotij, tistih nasprotij, ki bi znala zavirati dvig življenjske ravni, če jih ne bi odpravljali.

Upamo, da bomo dobro gospodarili, ker kakor gospodariš, tako živiš.

Rojak John Lokar v njegovi sobici v Pokojnici, preden so ga odpeljali v ljubljansko bolnišnico

Srečno novo leto!

želi vsem svojim prijateljem in znancem v Ameriki rojak John Lokar, ki je zdaj na zdravljenju v ljubljanski bolnišnici, kjer se prav dobro počuti. Zdravje se mu vidno vrača, saj zanj v bolnišnici res lepo skrbijo. Pa tudi dolgočas mu ni, ker ga pogosto obiskujejo sorodniki in njegovi ljubljanski prijatelji, med temi zlasti Matičarji, pa seveda tudi rojaki. Tako so bili med njegovimi obiskovalci že rojak Vincent Pink, rojak Jappich, Majcen in seveda naš znani Lojze Zdravje. Za dobro voljo skrbi tudi radio, ki ga je rojaku Lokarju posodila Slovenska izseljenška matica.

Iz Barbertona, Ohio, pošilja prisrčne čestitke k praznikom vsem Slovencem v rojstni domovini in na tujem rojak Anton Okolish z željo, da bi slovenski narod, ki je v preteklosti toliko pretrpel, v miru lepo napredoval.

IZ BENEŠKE SLOVENIJE

Veliko izseljevanje iz Fojde. V zadnjih desetih letih se je iz Fojde za stalno izselilo 308 družin. Od teh se je izselilo v tujino (izven Italije) 140 družin, v notranjost države pa 168. Od družin, ki so odšle v inozemstvo, jih je največje število 120 iz slovenskih vasi Čenebola, Podcerkev, Vile, Podroža in Podvrata, 20 družin pa je iz furlanskih vasi. Največ ljudi, ki so se preselili v notranjost Italije, pa je odšlo v kolonjsko razmerje (koloni so kmetje-najemniki na tuji zemlji), ali pa so si poiskali delo, ki jim ga domači kraj ni mogel nuditi. Večina si je izbrala inozemstvo, kjer je delo sicer naporno, toda zaslužek je boljši in so tudi Slovenci bolj spoštovani in upoštevanji kakor doma, kjer jih najraje uporabljajo kot kolone, saj na zaposlitev v industriji naši Benečani težko upajo.

Spomenik slovenskemu pesniku Ivanu Trinku. Odbor Prosvetnega društva »Ivan Trinko« v Vidmu (Udine) je sklenil na svoji seji z dne 27. oktobra, da bo s pomočjo vseh slovenskih kulturnih organizacij ter v Beneški Sloveniji in drugod živečih Slovencev postavil v Trčmunu nagrobni spomenik buditelju Slovencev in pesniku msgr. Ivanu Trinku Zamejskemu. V ta namen zbira prispevke Prosvetno društvo »Ivan Trinko«, Via Vittorio Venete 32, Udine, Italija.

JUGOSLOVANSKA DELAVSKA TISKOVNA DRUŽBA V CHICAGU

(Ob 50-letnici ustanovitve)

Ameriški slovenski socialistični delavci so ustanovili pred 50 leti z namenom, da bi imeli primerne izdajatelja in založnika za svoje publikacije, posebno podjetje z imenom JUGOSLOVANSKA DELAVSKA TISKOVNA DRUŽBA (JDTD). Po ameriških zakonih je moralo biti to podjetje v obliki delniške družbe in JDTD je bila vpisana (inkorporirana) v državi Illinois 6. oktobra 1907 z delniško glavnico 2.500 dolarjev.

V prvi direktorij (upravni odbor) so bili za leto 1907-08 izvoljeni Ivan Grilec, John Petrich, Anton Prešeren, Frank Mladič ter Ivan Molek. Za predsednika tega odbora je bil izvoljen litijski rojak Ivan Grilec, ki je umrl 6. januarja 1927, za zapisnikarja pa Ivan Molek. Novi odbor je takoj pričel s kampanjo (akcijo) za pridobivanje delničarjev oz. odprodajo delnic, ki so bile po 10 dolarjev ena. Šlo pa je s tem počasi. Ker pa je JDTD prevzela v svoje roke izdajanje socialističnega mesečnika Proletarca (ustanovljenega v januarju 1906), je imel novi direktorij velike skrbi s tem listom. Za eno od svojih prvih nalog si je ta odbor določil spremeniti Proletarca iz mesečnika v tednik, kar je tudi kmalu uspelo. Proletarec je že 3. decembra 1907 pričel izhajati kot tednik na 4 straneh po 6 kolon. Leta 1907 je imel kot mesečnik 240 plačanih naročnikov, leta 1908 kot tednik že 525 in to število je naraslo do leta 1914 na 2235.

Prvi upravnik lista je bil Jože Zavertnik, drugi pa Ivan Meden. Po njegovem odstopu je postal upravnik Ivan Grilec. Ker pa list sčasoma ni mogel pokrivati stroškov in je naraščal dolg, so že leta 1908 odpustili vse plačano osebje (urednika Molka in upravnika Grilca) ter ga nadomestili z brezplačnimi prostovoljci Jožetom Zavertnikom, Frankom Keržetom, Ivanom Molkom in Frankom Petrichem. Šele leta 1911 so mogli nastaviti plačanega urednika in upravnika, oboje v osebi Lea Zakrajška.

Ker so razni, tako imenovani »čisti« socialisti negodovali, da so delnice JDTD v rokah posa-

meznikov oz. zasebnikov, česar bi pri socialističnem podjetju ne smelo biti, je slovenska sekcija leta 1910 ustanovljene Jugoslovanske socialistične zveze v letih 1914-15 odkupila od posameznikov vse delnice JDTD in je tako postala njen popolni lastnik. Do nove krize pri Proletarcu je prišlo v letih 1919-20, ker so se slovenski socialisti v zadnjih letih preveč zavzemali za vsenarodno gibanje Jugoslovanske republiško združenje in so nekako zanemarili Jugoslovansko socialistično zvezo in Proletarca. Krizo so rešili z odplačilom dolga s posojilom iz stavbnega sklada JSZ.

Jugoslovanska delavska tiskovna družba je opravila veliko delo za razširjanje socialistične misli in za krepitev socialističnega gibanja med ameriški Slovenci. Izdala je 46 letnikov ali 2245 številok Proletarca (1906—1952), 36 letnikov Ameriškega družinskega koledarja (1915—1950), 25 letnikov Majskega glasa, 26 zvezkov knjižnice Izobraževalne akcije oziroma Prosvetne matice JSZ (med njimi prvih 18 zvezkov v nakladi 43.520 izvodov) ter 11 raznih knjig in brošur. Med zvezki Prosvetne matice so bile tudi naslednje knjige: M. Beer: Karl Marx, njegovo življenje in delo. — A. Neverov: Taškent, kruha bogato mesto. — Ivan Molek: Dva svetova, Veliko mravljišče, Sesuti stolp. — Tone Seliškar: Hiša brez oken, Roke Andreja Podlpanika. — A. Serafimovič: Zelezna reka. — Maksim Gorki: Karámora. — Arthur Koestler: Španski testament. — Herman Wendel: Marseljeza. — Anton Tanc: Zenin iz Amerike. — Ivan Cankar: Hlapec Jernej in njegova pravica. — Etbin Kristan: Povesti in črtice. — Katka Zupančič: Slike iz vsakdanjega življenja. — Ameriške povesti itd. Med raznimi spisi pa so bili: Chas. E. Cline (Ivan Molek): Socialistični katekizem. 1909. — Upton Sinclair (Jože Zavertnik in Ivan Kaker): Džungle. 1909. — Socialistična knjižnica I. in II. zvezek, 1912. — Leo Zakrajšek: Zadrúžna prodajalna ali konzum. 1912. — Fran Bohn, Thom Mc Grady in R. A. Dague (Ivan Molek): Katoliška cerkev in socializem. 1914. — Etbin Kristan: V novo deželo. 1917. — Etbin Kristan: Svetovna vojna in odgovornost socializma. 1918. — Clarence Darrow: Ali je religija prenehala funkcionirati. 1921. — Frank Petrich: Informacije o državljanstvu. 1921. — Beg iz teme. Izbor iz del ruskih pisateljev. 1926.

Osemindvetdeset publikacij in 46 letnikov socialističnega glasila je dostojen prispevek za petdeset let dela socialistične založbe naših izseljencev, ki ji ni nihče postiljal poti z rožicami, marveč so ji vsi metali pod noge trnje, osat in še hujše ovire.

JDTD je imela tudi posebno Proletarčevo knjigarno, ki je med slovenske delavce v Ameriki med svojim poslovanjem razširila več kakor 80.000 izvodov slovenskih, angleških in drugih knjig ter brošur.

Ta kratki pregled kaže vse tisto veliko delo, ki ga je Jugoslovanska delavska tiskovna družba v Chicagu ob pomoči Proletarca in Jugoslovanske socialistične zveze opravila za dvig napredne in socialistične misli med slovenskimi rojaki onstran velike luže.

Cvetko A. Kristan

Domov je prišel po nevesto rojak Leo Stonič iz Pueblo, Colorado. Brhka Belokranjca Anica Plut iz Božič vrha mu bo ponela v njegov daljni dom košček domovine, pridne roke in zvesto srce. Toplo čestitamo in mnogo srečel!

τ r i

slovenske grče
iz Creutzwalda

Od leve proti desni: rojak Adolf Garber, Alojz Razpotnik, Franc Poklajn in Henrik Stadler

Pošiljam vam fotografijo najstarejših korenin iz naše naselbine. Naš očka Alojz Razpotnik je praznoval letos svoj 84. rojstni dan. Iz srca mu vsi želimo, da bi prav tako zdrav, čil in dobre volje dočakal še dolgo vrsto let. Kljub lepemu številu let je bil tudi letos v avgustu med obiskovalci svoje rojstne domovine. Rojak Razpotnik vedno kakšno hudomušno pogrunta, da se moramo od srca nasmejati. Pri nas v Creutzwaldu se zadnje čase dosti več ne zadržuje. Pravi, da mu je dolgčas. Pa jo mahne k hčerki, ki živi v Forbachu. Tu ima dosti putk in petelinčkov, s katerimi se stari očka kaj dobro razume.

Franc Poklajn je doma iz Šmartnega pri Litiji. On je še »mlad«, saj je letos doživel komaj svojo osemdeseto — pomlad. Celih petinpetdeset let mu že reže tujina vsakdanji kruh. Dolgo je to. V zadnjih letih je že dvakrat obiskal domači kraj, ki se mu zdi vedno lepši. V Creutzwaldu ima kajzico in je kar cel gruntar, saj ima cel kup domačih živali: rudarsko

kravico s kratkim repom, ki se ji pravi tudi koza, pa putke in petelinčke in brihtnega psička, ki ga pa ne misli poslati na luno, kakor so Rusi svojo Lajko.

Še pravi »mladenič« pa je očka Henrik Stadler, ki ima na plečih komaj 74 let. Na tujem mu ni bilo z »ročcami postlano«, kakor pač ni bilo nikomur. Dvakrat je že vdovec, zdaj pa ko je upokojen, si gospodinji in gospodari kar sam. Tudi on je »gruntar« v malem. Lepo hišico ima in kar celo farmo putk, rac, gosi in zajčkov. Res ima kar čez glavo dela, pa saj je še zdrav in krepak in brez dela bi bilo dolgočasno, kakor sam pravi.

Tako sem vam na kratko predstavil tri naše najstarejše korenjake iz naše naselbine. Vsi jim od srca želimo mnogo zdravja in da bi še veliko let skupaj praznovali. Enako želimo vsem prijateljem in znancem v domovini in na tujem, kjer koli čitajo naš lepi list »Rodno grudo«, vesele božične praznike in mnogo zadovoljstva in sreče v letu 1958.

Adolf Garber, Creutzwald

Spet smo prejeli žalostno vest

Med kupi pisem, ki jih prejemo pri Slovenski izseljenski matici dan za dnem, žal, niso tudi redka tista, ki nam sporočajo smrt našega rojaka v tujini. Včasih takšni vesti kar ne moremo verjeti. Saj še ni dolgo, ko smo prejeli prav od tega rojaka pismo ali pa smo si celo osebno segli v roke in si veselo zaželeli na svidenje prihodnje leto.

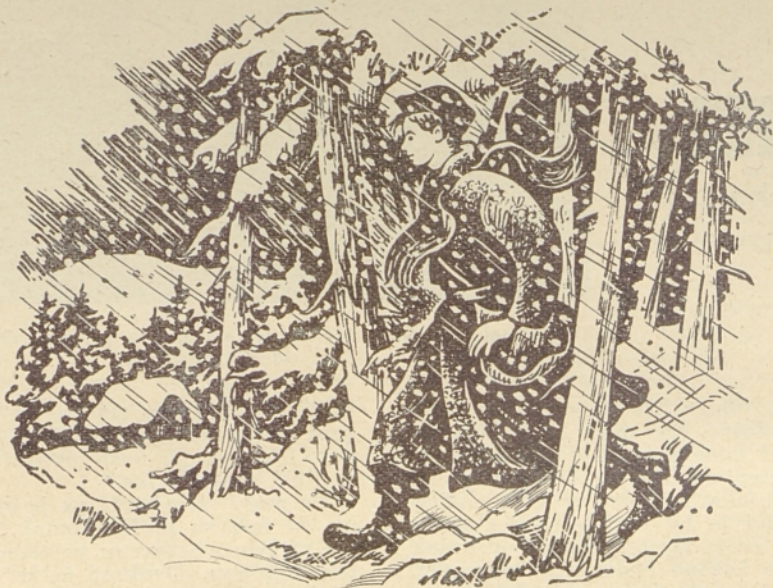
Tako letos niti malo nismo slutili, da se poslavljamo za vedno, ko smo ob slovesu na kolodvoru segli v roko rojaku Ivanu Kraševcu iz Holandije in rojaku Otu Seničarju iz Lievina v Franciji, že smo nedavno prejeli iz Aumetza v Franciji od rojaka Zdravka Lebana naslednje bridko sporočilo:

»Sporočiti Vam moramo žalostno vest, da nas je za vedno zapustil rojak Franc Gantar, predsednik Prvega slovenskega delavskega društva v Aumetzu. Umril je 17. novembra v bolnišnici v Strasbourgu. — V avgustu je bil doma, obiskal je domovino in sorodnike, večkrat je bil

tudi pri vas na Izseljenski matici — zdaj ga ne bo nikoli več...«

Ta vest nas je globoko pretresla in ji skoraj nismo mogli verjeti. Saj je v nas še tako živa podoba rojaka Gantarja, vedno nasmejanega, vsega mladostnega, ki nas je spomladi z ljubljansko radijsko skupino sredi noči tako toplo sprejel v Aumetzu, in je ves čas tako prav očetovsko skrbel, da smo se dobro počutili. S kolikšnim navdušenjem je govoril o Prvem slovenskem delavskem društvu iz Aumetza, katerega predsednik je bil. V avgustu smo se spet srečali v domovini, kamor je prišel s »svojimi fanti« — nogometno ekipo sinov slovenskih izseljencev. In spet je bil ves razgiban, vedno dobre volje, poln načrtov...

Zdaj ga ni več... Smrt je terjala novo žrtev iz vrst naših ljudi na tujem. Dragi rojak Gantar, naj ti bo lahka tuja zemlja! V našem spominu boš živel kot vzgleden društveni delavec in zaveden sin domovine. Slovenska izseljenska matica izreka toplo sožalje njegovi soprogi.

Matej Bor

Kurir

Čez Mrzli laz sem k nam je v vas
zahajal mlad kurir.
Solze v očeh, krog ust nasmeh
je imel, ko tja za dver
ves plah je sel in tam sedel,
dokler ni pal večer.

A glej, nekoč, ko ga že noč
podila je od deklet
iz varnih host čez strašni most,
zastražen in preklet,
nam je dejal: Rad bi ostal.
Nocoj imam šestnajst let.

Podal roko je vsem tako,
kot bi jo zadnjikrat,
in se v oči zazrl nji,
ki jo imel je rad,
skrivaj seve, in zarad nje
je hodil vasovat.

Tedaj smeje dekcle mu dé:
Ostani in kramljaj.
Poznam tvoj pot po grapi spod.
Kar meni pošto daj!
In šla je preč, a nikdar več
je ni bilo nazaj.

Od tistih dni kurir več ni
zahajal k nam na vas.
Zavil čez hrib je mimo lip
in zrl preko jas
je sém dol k nam, ves plah in sam
in zginil tja za laz.

Enkrat samo je še bilo,
da se je vrnil k nam.
Bila je noč, viharna noč,
on pa je ležal tam
sred izbe bled, ko nikdar pred
ves lep, ves nem, ves sam.

KJER ZIBELKA JE MOJA TEKLA

Rojstna hiša naše naročnice — rojakinje Johance Zadnikar iz Minnesote v Beričevem

Prelepa vas Beričevo leži ob Savi, deset kilometrov proti Litiji. Pokrajina naokrog je zelo lepa, od tod je krasen pogled na Kamniške planine.

Vaščani kar lepo napredujejo. Imamo lep dom kulture. V tem domu imamo veliko kulturnih prireditev in tečajev za beriške fante in dekleta. Med dobrimi igralci naj omenim Mileno Runtas, Bruneta Zupančiča in odličnega režiserja Franceta Vagaja.

V vasi je nekaj bogatih gruntarjev, drugi hodijo večinoma na delo v Ljubljano in v Domžale. Starejši delajo doma. Ukvarjajo se s pleštvarstvom in svoje izdelke tudi izvažajo.

Imamo spomenik pesnika Jurija Fleischmana, ki je dobro znan. Napisal je več dobrih

pesmi, med drugimi »V gorenjsko oziram se skalnato stran«.

Kakor iz drugih slovenskih vasi je odšlo tudi iz Beričevega precej ljudi v svet, največ v Ameriko, med drugimi Johanca Zadnikar v Minnesoto, Mary Matjašič v Los Angeles (ti dve sta bili že doma na obisku. Fotografijo Beričevega in rojstne hiše rojakinje Mary Matjašičeve smo objavili v 9. številki »Rodne grude« na str. 193), Lenka Čebul, ki je umrla v Minnesoti in pa Martin Gostinčar, ki je tudi umrl v Ameriki. V Ameriki sta bila tudi Miha Grad in Jožefa Ložar, ki sta se že pred vojno vrnila domov. Lani se je vrnil tudi Tone Grad.

Domov so se vrnili in že počivajo na domačem pokopališču naslednji: Jože Gostinčar, Ivan Jeran, Jože Puhar in Janez Grad.

Očetov dom

Stoji dom dragega očeta
ob cesti beli pod goro,
kjer mamica me je zibala
in pela mi uspavanko.

Sezidal ga je ded naš davni
pod svetega Lovrenca zvon, —
ponižen, skromen, nikdar slaven,
za dom ta le živela bom.

Mu vinska trta zid opleta,
očeta dragega spomin,
na oknih nagelj se razcveta
med roženkravt in rožmarin.

In če imela bi bogastvo
vseh tujih mest najlepši grad,
bogastva vsa, vsa tuja mesta
bi dala za domači prag.

(Svojemu stricu v spomin napisala Pavla Voje)

To pa sta naša naročnika Franc in Angela Voje, izseljenca iz ZDA, ki sta lani po 40 letih obiskala rojstno domovino

Slovo od Martina Kebra

Dolgo je že, odkar se je to zgodilo.

V podgorski vasi doli pod dolenskim Gornjancem je odšel v večnost brumni kajzar Martin Keber. Zunaj vasi je imel bajto, revno in bežežno, kakršne je bil sam. Pred letom dni se je bila poslovila od njega žena, sinove mu je vzela tujina in zdaj je vsem svojim dragim sledil še Martin.

Radi so ga imeli Podgorci. Poznal je vse zdravilne rože, preganjal je uroke, mešetaril in pil na njihov račun, saj je bil itak zmeraj suh kot cerkvena miš. Najraje pa se je držal Gornjancev. Stikal je za gobami, nabiral je maline in jagode, znašal dračje za dolgo zimo in po potrebi nastavljal zanke. Saj drugače nikoli ni prišel do mesa. Kdo bi mu bil zameril?!

Lepo so se pobrigali vaščani za pokojnega Martinka, kot so ga nazivali. Ves v rožah in zelenju je počival pod nizkim stropom svoje bajte. Dve svečki sta mu brleli ob nogah in polnili s sajami zatohlo izbo. Stara soseda je ždela ob zapečku in se zahvaljevala pogostnim kropicem.

Prišel je dan pokopa. Po ukoreninjeni stari šegi so Martinka pokopali z mašo. Krsto z njegovim truplom so postavili sredi cerkve, vsa srenja je bila zbrana v klopih in za vrati, v zakristiji je že čakal opravljeni mašnik, pevke

so se drenjale po koru, le orglarja, vaškega učenika, ni bilo od nikoder.

Šmentana reč! Brez godbe pa Martine vendar ne sme na oni svet! Saj je tako rad prepeval in na harmoniko se je dobro razumel. In učenik bi mu gotovo tako lepo zapel, kot zna le on. Samo kje je? Oh, ta učenik!

Pa sta skočila Pajerčekov Jošk in Kupljenkov Korl učenika iskat. Pretaknila sta vse vaške gostilne in hiše, kjer se je dobrovoljni orglar rad zadrževal, moža pa nikjer. Begala sta po vasi, dokler jima ni Matasanova Nežka, ki je prišla čez hribe, povedala, da ga je videla na Tolstem vrhu v Čičetovem hramu.

Urno za njim! Kar tekla sta. Sreča, da je Čičetov hram že doli pod cerkvijo in se ni bilo treba potiti tako visoko!

Zidane volje sta bila učenik in njegov gostitelj. Namesto da bi bila poslušala mlada fanta, sta ju silila pit. Tolstovrška gorica rodi sok, da bi se še frater pri njej oženil, trdijo Podgorci. O, to je vedel tudi pokojni Keber! Zvrniti sta morala Pajerček in Kupljenik vsak svoj kozarec, potem šele sta smela govoriti.

Joj, joj, joj, kako se je prestrašil pozabljivi orglar! Ja, ta Martine, da je moral umreti ravno o počitnicah! Če bi bila zdaj šola, učenik ne bi bil nanj tako nemarno pozabil! Urno še požirek za pokoj njegove duše pa zelenko v žep in hajdi v dolino!

Lažje pa je to reči kot storiti. Volja je bila dobra, le noge so se kujale. Na pol vlekla na pol nesla sta uboga fanta pozabljivega orglarja. Kako se je pa tudi mudilo! Brez pesmi Martine vendar ne sme na oni svet!

Cerkveno opravilo je bilo medtem končano. Že so se gibali pogrebci, ko so orgle nevsučno zabrundale. Kupljenik je bil potisnil za nje orglarja, ki se je s težavo oprl na pedale prav tedaj, ko je Pajerček urno nagnal meh. Zganile so se pevke, odkašljale se je učenik, urno še požirek iz zelenke in zapele so orgle. Tako veselo in poskočno so zapele, da je zažarela vsa zbrana srenja. Vse je zastrmelo na kor. Kaj bo zapel in kako bo zapel, saj je vsakega pokojnika odpravil s posebno pesmijo?

Pa le nekaj trenutkov je žuborelo veselje izpod orglarjevih prstov, ki so se nenadno pokojno umirili in otožna resnoba je zajela pogrebce ob žalostnih zvokih orgel, ki jih je presekala učnikov glas:

»Tukej leže
roké in nogé
in pa rebra
ranjč'ga Martinka Kebra.«

Utihnile so za hip orgle, njihov mojster je razmišljal, kaj naj Martinku še zapoje. Pa je začutil s komolcem v žepu zelenko in spomin se mu je posilil v Čičetov hram. Veselo je zagibal s prsti po tipkah in navdušeno zakrožil:

»Dudl dudl dudl dudludu,
dobru vinu toustvršku,
dudl dudl dudl dudludu,
dobru vinu toustvršku!«

Na pol nesla, na pol vlekla sta uboga fanta pozabljivega orglarja...

Spet se je zresnil in umirjeno-otožno je ponovil prvi napev, spremljajoč njegovo popevko:

»Delau je rad,
piu ga je rad
in pa lubu,
če je le pril'ko dubu.«

Tudi to je potrdil s poskočnim »Dudl dudldu...« Živahne pevke so urno posnele veseli pripev in živo prikladale.

Menda se je še soncu zahotelo videti svojevrstni žalni zbor. Nekaj zlatih žarkov je skozi motno okno zatipalo po cerkveni steni in se za hip ustavilo na strogem očesu, ki je iz triogelnega okvira vrh glavnega oltarja mrko strmelo prav na kor. Skoraj prestrašil se je učenik, umiril je živahne glasove in vdano zapel:

»Sam Buh mu dej
ta sveti rej
in sveta Katra,
nej se Martinek predougu na martra!«

Očividno je veseli »Dudldu« zbegal še oblake nad vasjo. V svoji radosti so nerode zakrile sonce, skoraj zmračilo se je v cerkvi. Iz živega klobčiča pogrebcev se je izmotala stara vaška klepetulja Meta, štorkljaje z negotovimi koraki proti zakristiji. To bo spet besed, je blisnilo orglarju skozi možgane, in že je utihnilo veselje pod njegovimi prsti, znova je žalost legla na zbrano srenjo.

»Dosti hudo
je imu ženó
ranjki Martine
in pa tri sine.«

Kdo bi ob teh spominih veselo dudlal? Nagajivo-turobno je učenik nadaljeval:

»Jerbšč'no delé
bratje, sestré
in se jezijo,
ku le pot za njim dobijo.
Dudl dudl dudl dudldu...«

To pa je že moralo biti zabeljeno!

Skoraj poskakovali so pogrebci, ko so Martinka slednjič spremili iz cerkve. Pojemali so koraki tam zunaj in drdranje pobožnih ženic, učenik pa je še orglal in prepeval:

»z jame Marf'n
na pride več v'n,
šu je u nebesa
kar brez slovesa.«

Srečno pot, stari kajžar, srečno v poslednji domek! Kolikokrat sva se srečala v tolstovrških hramih!

»Dudl dudl dudl dudldu...«

Nasmehnil se je učenik svojim vnetim spremljevalkam in umolknil. Predal se je spomi-

nom... O ti zlata tolstovrška gorica! In Čiče in Tone in Fiček in dolgobradi graščak — kdo vse ga ni vabil v svoj hram! Pa je prikrevsal mimo Martinek. Večkrat s harmoniko...

Pritisnil je na tipke. Slabotno so se oglasile orgle. Poskočil je Pajerček k mehu, pevke, ki so se že pripravljale na odhod, so znova rado vedno obkrožile orglarja. Bo še kaj?

Brez pesmi pa pokojni Martine le ni šel na oni svet

Kako da ne! Če so bili drugi deležni njegove posmrtnice, pa bi njemu ne zaželel pokoja, Martinku, staremu veseljaku? Resnobno je bilo učenikovo slovo:

»Nej u miru ležé
roké in nogé
in pa rebra
draz'ga Martinka Kebra!«

Ozrl se je skozi okno. V opoldanskem soncu so žarele gorice. Življenje je premagalo smrt. Kot nalašč mu je še komolec spet dregnil ob steklenico v žepu. Pa so zabučale orgle in z vsem ognjem je zbor zakrožil:

»Dudl dudl dudl dudldu,
dobru vinu toustvršku,
dudl dudl dudl dudldu,
dobru vinu toustvršku!«

Brez pesmi pa Martine le ni šel na oni svet.

PO DOMAČI DEŽELI...

V Šentjanžu na Dolenjskem bodo zgradili novo šolo. Zgrajena bo v paviljonskem sistemu tako, da jo bodo lahko gradili postopoma. Domačini bodo pri tem pomagali z brezplačnimi vožnjami, lesom in drugim.

16 ha jablanovih nasadov bodo obnovili na združnem posestvu v Boštanju, ki slovi po svoji visoki kvalitetni sadni drevesnici. Letos so iz njenih sadovnjakov prodali okrog 30 tisoč drevesc, največ hrušk in jabolk.

Novo jezero, po katerem bi lahko plule tudi prekoceanske ladje, je Mavrovsko jezero v Makedoniji, ki je desetkrat večje od Blejskega in štirikrat večje od Bohinjskega jezera. To je umetno jezero, nastalo po vojni, ko je bila tam zgrajena velika hidrocentrala. V njem je okrog 150 milijonov kubičnih metrov vode, ki je globoka tudi do 40 metrov. Jezerska voda je pokrila več okoliških vasi, od koder so včasih hodili zdomarji s trebuhom za kruhom po svetu. Tudi Slovenija je po vojni dobila dve umetni jezери, in sicer v Mostah pri Žirovnici in pri Medvodah znano Zbiljsko jezero, ko so tam zgradili hidrocentrale.

V Črnomlju bodo v kratkem začeli graditi dva nova stanovanjska bloka. Prvi bo imel osem, drugi pa šest modernih komfortnih stanovanj.

Gorskemu vodniku, ki je pred 178 leti prvi prišel na Triglav, so nedavno na Koprivniku odkrili spominsko ploščo. To je bil Luka Korošec. Na Triglav se je povzpел še s tremi tovariši.

Dvajsetletnico obratovanja plavža so nedavno slavili jeseniški kovinarji. Plavž so obnovili in je na ta spominski dan spet prvič zagorel. Obenem je 34 delavcev slavilo dvajsetletnico trdega dela ob tem plavžu. Slavljencem je čestital obratovodja inž. Pohar, ki je naglasil, da so ti delavci preživeli v železarni vse razvojne faze njenega obratovanja, ki niso bile velikega pomena samo za njeno osamosvojitve v proizvodnji, ampak tudi za napredek in nadaljevanje topilniške tradicije na Gorenjskem, kjer so pred petdesetimi leti na Javorniku ugasnili stari plavži, v katerih so topili rudo še z ogljem.

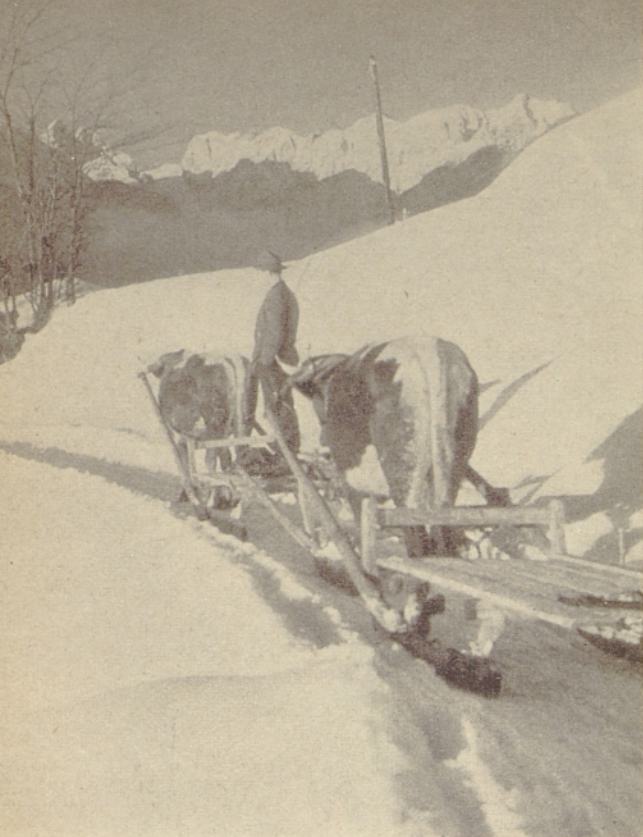
Lepo Zbiljsko jezero pri Medvodah, ki je nastalo, ko je bila zgrajena hidrocentrala, je postalo priljubljena izletniška točka Ljubljancem in okoličanov. Do prihodnje sezone nameravajo urediti v okolici še več primernih gostišč ter ta izredno mikavni kraj izpremeniti v urejeno turistično središče.

Izredno dobra letina gob je letos v jeseni mnogim nabiralcem vrgla lep stranski zaslužek. Največ gob so nabrali v Sloveniji in Hrvaški — saj so nekateri nabiralci z njimi v nekaj dneh zaslužili tudi po 20 do 50 tisočakov. Naše gobe (suhe) so zelo iskane v Angliji in ZDA. Tamkajšnje tovarne iz njih izdelujejo razne

Zima je prišla

Guštajn

V mesto se peljemo

pikantne omake in začimbe »Catchup« in »Worcester-sauce«, ki slove po vsem svetu. V zadnjem času pa smo takšne gobje ekstrakte začeli izdelovati tudi v Jugoslaviji. Vendar je bila letošnja gobja sezona tako bogata, da je še vedno ostalo veliko tega blaga za izvoz. Tako so tri hrvatska izvozna podjetja odkupila skupaj 560 ton suhih gob, slovensko podjetje Gosad v Ljubljani pa 200 ton, kar skupaj predstavlja vrednost izvoza za okrog 2 milijona dolarjev. V tem pa ni všteti izkupiček za gobe, ki so bile iz Slovenije izvožene v Trst, niti odkup gob v drugih jugoslovanskih republikah.

52 novih šol s 545 učilnicami bodo v prihodnjih letih zgradili v Beogradu, kjer naglo narašča število prebivalstva. Poleg teh nameravajo zgraditi še številne nove strokovne in srednje tehnične šole s potrebnimi delavnicami in laboratoriji. Skupno bodo do konca l. 1961 v Beogradu porabili za razvoj šolstva 7 milijard 656 milijonov dinarjev. Nadaljnjih 16 milijard dinarjev pa bo investiranih za gradnjo številnih kulturnih ustanov. Tako bo Beograd dobil novo Opero in radio televizijsko postajo, 6 novih kinematografov, obnovljena bodo številna gledališča itd.

Umrljivost je padla na polovico v Jugoslaviji po osvoboditvi. Obenem se je znatno podaljšala tudi povprečna življenjska doba, in sicer pri moških za 6, pri ženskah pa za 6,3 leta. Pri tem ima veliko zaslug zdravstvena služba, ki je izredno napredovala. Danes je v Jugoslaviji socialno zavarovanih nad 7 milijonov prebivalcev. Samo v petih letih je dobila Jugoslavija 36 velikih novih bolnišnic. Prvo leto po osvoboditvi je imela Slovenija 4953 bolniških postelj, danes jih ima pa že 9529. Makedonija jih je imela 1186, zdaj pa jih ima 5097, Črna gora jih je imela 954, zdaj pa jih ima 2911. Samo v bolnišnicah dela danes okrog 3500 zdravnikov. Porodnišnic imamo 340 in v njih nad 5200 postelj. Ambulant in poliklinik 2200, v katerih je zaposlenih 2230 rednih in 2116 honorarnih zdravnikov. V 820 zobnih ambulantah dela 240 zdravnikov in okrog 2300 zoboteknikov. Otroških dispanzerjev imamo 160, posvetovalnic za nego otrok 340, protituberkuloznih dispanzerjev 220, dispanzerjev in posvetovalnic za žene 360 itd.

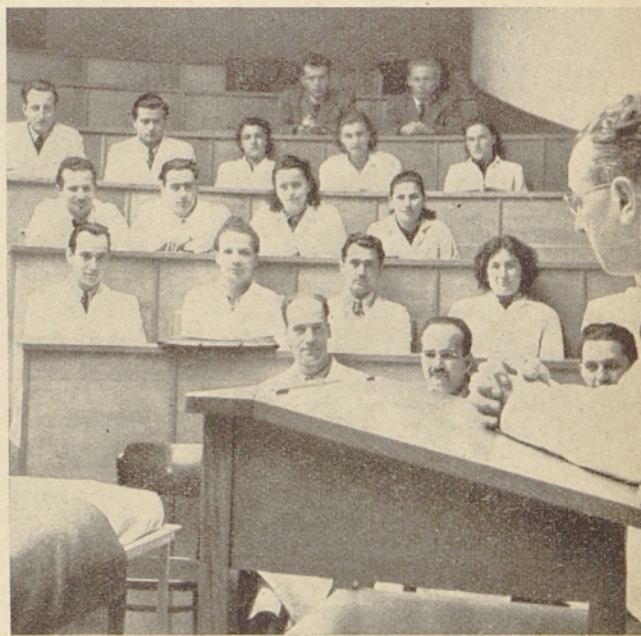
Tako je bilo za zdravje prebivalstva v Jugoslaviji veliko storjenega, a bilo bi še mnogo več, če bi bila na razpolago materialna sredstva. Bodoče naloge naše zdravstvene službe pa bodo usmerjene predvsem v to, da se z raznimi ukrepi boleznih preprečijo ter se s tem zmanjša število bolnikov.

Ribiški praznik ob slovenski obali. Ribištvo ob naši obali izredno lepo in naglo napreduje. Tako so lani dali naši ribiči sedmino od vseh ulovljenih rib na Jadranu, tri tovarne za ribje konzerve v Kopru in Izoli pa celo tretjino vseh v Jugoslaviji izdelanih ribjih konserv. 9. novembra so naši ribiči imeli svoj praznik. Na ta dan so tisti, ki so imeli pri delu največ uspehov, prejeli tudi lepe nagrade.

Med griči in pisanimi polji leži vasica Šmarjeta na Dolenjskem

MLADI ZDRAVNIKI NA MEDICINSKI FAKULTETI V LJUBLJANI PRI PREDAVANJU DOCENTA DR. IGORJA TAVČARJA, SINA PISATELJA DR. IVANA TAVČARJA

Krško, malo prijazno mestece ob bistri Savi

Domovina

SNPJ IN ZAVETISČE ZA ONEMOGLE ROJAKE

Med ameriškimi rojaki je v zadnjih dveh letih zelo živa misel na ustanovitev zavetišča za stare in onemogle rojake. Tudi na seji glavnega odbora SNPJ, ki je bila v februarju, so o tem razpravljali ter so tedaj imenovali odbor, ki naj razišče možnosti uresničitve te zamisli. Člani tega odbora so pregledali, kako je s takimi zavetišči pri drugih narodih in so si zlasti natančno ogledali podobne ustanove čeških izseljencev. Ugotovili so, da so za ustanovitev kakor tudi za vzdrževanje takih domov potrebna znatna sredstva. Na temelju tega je glavni odbor SNPJ spet razpravljal o zadevi na svoji avgustovi seji in je sprejel resolucijo, ki pravi, da ni izgledov, da bi SNPJ mogla ustanoviti sama tako zavetišče za stare in onemogle svoje člane. Idejo pa glavni odbor pozdravlja kot potrebno in koristno, čeprav SNPJ zaenkrat ni aktivno udeležena pri njenem uresničevanju. Bo pa v svojem dnevniku Prosveti dala na razpolago potreben prostor za propagiranje te zamisli. Kakor znano, imajo ameriški rojaki zdaj dva odbora, enega pod okriljem kalifornijske federacije društev SNPJ v Fontani, drugega pa v Clevelandu. V Fontani in v Clevelandu so zbrali približno po 9000 dolarjev. Potrebnih je pa za en sam dom najmanj 75.000 dolarjev.

ROJAKI Z NOVE ZELANDIJE BODO
POKLONILI RÖNTGENSKI APARAT
DISPANZERJU
ZA RAKASTA OBOLENJA V SPLITU

Jugoslovanski izseljenci na Novi Zelandiji so začeli zbirati prispevke za nakup röntgenskega aparata za globinsko terapijo (zdravljenje raka), ki ga nameravajo pokloniti dispanzerju za rakasta obolenja v Splitu. V ta namen so v Aucklandu izvolili poseben odbor, ki bo zbral sredstva med izseljenci z Nove Zelandije. Okrajni odbor Izseljenske matice v Splitu je v stalni zvezi s čla-

14. aprila letos je v avditoriju Slovenskega narodnega doma v Clevelandu Glasbena matica prvič vpriporila Massenetovo opero »Marija Magdalena« v slovenskem jeziku. Opera je dosegla prodoren uspeh. Na sliki operna pevka Anne Safred, ki je pela naslovno vlogo Marije Magdalene

nom odbora jugoslovanskim rojakom Simunom Merčepom, ki pošilja sproti obvestila, kako nabiralna akcija napreduje. Aparat bo veljal več tisoč funtov sterlingov. Do konca oktobra pa je v ta namen 184 jugoslovanskih izseljencev na Novi Zelandiji zbralo 1729 funtov sterlingov.

OBLETNICE DRUŠTEV SNPJ

Spet proslavljajo obletnice ustanovitve — predvsem 40- in 50-letnice — društva SNPJ. Tako so imeli 5. oktobra v Girardu, O. 10-letnico tamošnjega društva SNPJ št. 49 z imenom »Ljubljana«. Proslava je bila v tamošnjem Slovenskem domu. Glavni govornik je bil Michael Kumer, predsednik glavnega nadzornega odbora SNPJ iz Universalisa, Pa. Med družabno prireditvijo so imeli tudi kulturni spored. Od desetih ustanoviteljev živi samo še Anton Žitnik, ki je zdaj v Nilesu. Društvo ima 163 članov. — Dne 6. oktobra pa je proslavljalo društvo št. 192 »Venera« SNPJ

v Milwaukeeju, Wis. svojo 45-letnico. Na proslavi, ki je bila v dvorani Arcadian, je bil glavni govornik glavni tajnik SNPJ Fred A. Vider. Imeli so tudi banket. — 3. novembra pa so proslavljali 50-letnico društva št. 20 »Orel« SNPJ v Pueblu, Colo. Na proslavi je bil tudi predsednik SNPJ Joseph L. Culkar, ki je opoldne govoril tudi v slovenski radijski uri. Na proslavi sta nastopila slovenska zbora »Prešeren« in »Stovenec« iz Puebla. Poleg njihju so nastopali tudi še slovenski talenti iz naselbine.

SEDEMLETNIKA SLOVENSKE RADIJSKE URE V CHICAGO

Dne 28. septembra so chicški Slovenci proslavili 7-letnico slovenskih radijskih oddaj za Chicago in okolico. Proslava je bila združena z narodno veselico v veliki Plzenski dvorani. Igrali sta dve priljubljeni slovenski godbi Eddia Koroše in Romana Possedija. Nastopili so tudi plesalci slovenskega radijskega kluba v narodnih nošah z ljudskimi plesi.

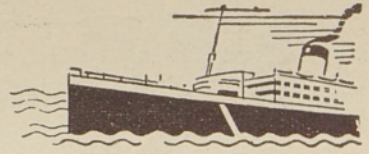
SODNIK FRANK J. CHAMPA UMRL

V Chisholmu, Minn. je umrl ugledni slovenski rojak, sodnik in odvetnik Frank J. Champa. Rojen je bil 21. junija 1909 v Chisholmu. Šole je dokončal v Ameriki. Pred šestimi leti je postal mestni sodnik. Njegov oče je bil ustanovitelj društva št. 110 SNPJ. Med drugo svetovno vojno je Champa služil v ameriških letalskih silah. Bil je član mnogih organizacij.

NAŠI ROJAKI V KALIFORNIJI

Dne 1. in 2. septembra so imeli v Los Angelesu Narodni dan federacije društev SNPJ za Kalifornijo. Zlasti drugega dne je bil velik obisk. Na sporedu so sodelovali tudi slovenski pevci iz Fontane. 10. novembra so imeli pa v Fontani bazar, kjer so sodelovali tudi rojaki iz Los Angelesa. Bazar je bil v korist slovenskega zavetišča v Kaliforniji, za katerega si odbor v Fontani zelo prizade-

na tujih tleh

va. Do srede oktobra so zbrali že več kakor 9000 dolarjev. Zdaj prispevajo že tudi podporni in druga slovenska društva.

PREDVAJANJE SLIK

Na seji krožka št. 2 Progresivnih Slovencev, ki je bila v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Ave v Clevelandu, je predvajal dne 16. oktobra John Kavčič film s svojega potovanja po ameriškem zahodu. Kavčič je posnel prizore iz resničnega življenja ameriških Indijancev ter njihove običaje. Poleg tega so v filmu slike iz Arizone, Californije in drugih krajev. — 2. oktobra pa so predvajali po seji krožka PS v Euclidu v Ameriško-Jugoslovanskem centru na Recher Ave zanimive slike poslovnega večera za Johnom Lokarjem st., ko je odhajal v staro domovino, ter z lanske vinske trgatve na farmi SNPJ v Clevelandu, ki jih je predvajal Carl Samanich.

IZ DELOVANJA CLEVELANDSKE »ZARJE«

Na povabilo westmorelandske federacije SNPJ je imel pevski zbor »Zarja« iz Clevelanda dne 10. novembra koncert v Yukonu, Pa. Spored je bil v splošno zadovoljstvo navzočih. — 1. decembra bo pa jesenski koncert »Zarje« v dvorani SND na St. Clairu v Clevelandu. Na sporedu bodo imeli lepe pesmi, tako tudi Župančičeve »Žebljarije«. V drugem delu koncerta pa bo prikazana opereta »Beli telovnik«. — »Zarja« je imela letos tri izlete svojih članov: dne 8. jun. v Metropolitanski park, 7. julija na Slovensko lovsko farmo, 7. septembra pa na posestvo Josepha Poreterška, kjer je Andy Turkman prikazoval svoj novi film z obiska v stari domovini.

ZLATE POROKE

Dne 15. septembra sta proslavljala Regina in Vincent Beno iz Clevelanda zlato poroko. Slavljenka je dolgoletna članica krožka št. 2 Progresiv-

nih Slovencev. — 29. septembra sta imela 50-letnico zakonskega življenja Matt Cankar in njegova žena iz Bellvilla, Ill., člana SNPJ od leta 1915. Imata dva sina. — Konec septembra sta dosegla 50-letnico skupnega zakonskega stanu dolgoletna člana društva SNPJ št. 31 Joseph in Karolina Smith (Kovač) iz Sharona, Pa. Proslava je bila v krogu družine, ki se je zbrala iz vseh krajev ZDA. Oba slavljenca sta Dolenjca iz Sentjerneja. Joe je že 15 let v pokoju. — 12. oktobra sta proslavljala zlato poroko Michael in Jennie Preskar iz Clevelanda-Euclida, člana tamošnjega društva št. 450 SNPJ. Naše čestitke vsem slavlencem in želje za dolgo let zdravja in srečnega sožitja.

DVA AMERISKA ROJAKA STA SE SMRTO PONESREČILA V FRANCIJI

John in Frances Polc ter Anton in Anna Verček-Slapnik so bili na obisku v Jugoslaviji, zatem pa so več tednov potovali z avtomobilom po Nemčiji, Italiji in Franciji. V začetku oktobra pa je njihov avtomobil zadel pri Evreuxu v Fran-

To je pa ljubka Miss Sandy Azanish, vnukinja našega naročnika Antona Sadarja iz Clarksville, Pa., ki je na proslavi Narodnega dneva SNPJ v Universalu prejela drugo nagrado za nadarjenost

ciji v neki kamion. Pri tem sta se smrtno ponesrečila John Polc iz Euclida (član društva SNPJ št. 147) in Anna Verček-Slapnik iz Madisona, O. (članica društva SNPJ št. 126). Frances Polc in Antona Slapnika pa so težko ranjena odpeljali v ameriško vojaško bolnišnico. Zlasti hudo je ranjen Anton. Polcova sta bila lastnika Caravan Grilla v Lakewoodu; Anna Verček-Slapnik, znana tudi kot Bucher, stara 65 let (Polc pa 69 let), je delala 30 let v keramičnem podjetju v Canonsburghu, Pa.

SMRтна NESREČA

V Oakmontu, Pa. je bil ustreljen 12 let stari Fred M. Kumer, sin Louisa Kumra, člana društva št. 715 SNPJ. Ustrelil ga je njegov 13-letni prijatelj, ki je našel očetovo puško ter se je ta po nesreči sprožila. Fred je bil takoj mrtev.

AMERISKA ROJAKINJA V KAMBODZI

Rojakinja Katherina Vratarič iz Luzerna, Pa. je odpotovala v indokitajsko državo Kambodžo, kjer bo izvršna tajnica glavnega inženirja družbe, ki gradi tam moderno avtomobilsko cesto. Prej je Vrataričeva delala v uredništvu sindikalnega glasila CIO News in je bila aktivna v delavskem gibanju.

SLOVENSKI LEKARNAR

V predmestju Sharpenville pri Middlesexu, Pa. je odprla lastno lekarno mladi in zavedni slovenski rojak Robert Žičkar, član društva št. 755 SNPJ.

KAMPANJA PROGRESIVNIH SLOVENK

Organizacija Progresivnih Slovencev s sedežem v Clevelandu, O. je letos razpisala akcijo (kampanjo) za zbiranje novih članic. Kampanja bo trajala do konca novembra. Najboljše zbiralke novih članic bodo dobile kot nagrado oljnate slike, ki so razstavljene v izložbi slovenske agencije Kollander v Clevelandu.

Pero IZSELJENCEV

NAROČNIKI, POZOR!

Na ovitku pri Vašem naslovu smo napisali, do kdaj imate poravnano naročnino. Če ste v zaostanku, prosimo, da naročnino čimprej nakazete, ker sicer Vam bomo morali pošiljanje lista s februarjem ustaviti.

BLACK DIAMOND, WASHINGTON

Pišem Vam zaradi lista »Rodna gruda«, ker mi bo naročnina potekla za leto 1957 in se bom naročil tudi za leto 1958. Pošiljam Vam 5 dolarjev za list, en dolar pa naj bo za tiskovni sklad zato, ker sem zelo zadovoljen z listom in novicami iz Jugoslavije.

Luis Zumek

CARDIFF, N. S. W., AVSTRALIJA

Oprostite, ker sem se šele danes po dolgem času odločil za poravnano naročnino za »Rodno grudo«. Tu prilagam 1 funt za mesečnik »Rodna gruda« in 1 funt za Slovenski izseljenski koledar, katerega ste mi poslali za tekoče leto. Priporočam se za koledar tudi za prihodnje leto 1958. »Rodna gruda« se nam zelo dopade in jo zelo radi čitamo. Vsa čast uredništvu za tako

Naročnik Franc Podobnikar z Dobrove želi srečno novo leto svojim prijateljem — Johnu Jenku iz Rockspringsa, USA, Francki Rupar iz Ontario, Canada in Mary Clemente iz Buenos Airesa

lepo urejeni mesečnik. Lepe pozdrave rojakom in prijateljem v domovini.

F. Lampe

EUCLID, OHIO

Menda se še spominjate Amerikanca, ki je bil preteklo poletje z družino v Jugoslaviji. Že takrat sem se naročil na »Rodno grudo« in z novim letom Vam pošljem naročnino za leto 1958. Rad bi Vam opisal naše vtise s potovanja po rojstnem kraju mojega očeta. Sprogi sem pokazal reko Sočo, ki izvira pod Triglavom. Potovali smo po Vipavski dolini, pod Nanosom, skozi Ajdovščino, dalje čez Razdrto do Postojne, katero smo si ogledali le na zunaj, ker moja soproga ni bila primerno oblečena. V Ljubljani smo se ustavili, kjer sem obiskal Izseljensko matico in osebno izročil tri dolarje za »Rodno grudo«. Bilo je že skoraj poldne, ko smo se odpeljali proti Bledu. Bled je res biser Slovenije in ni mogoče opisati lepote tega jezera in okolice. Od tu smo šli dalje proti Jesenicam. Kranjski gori, čez Vršič do Trente, kjer smo se napili Soče pri izviru. Čas je hitel in odpotovati smo morali nazaj v Ameriko z upanjem, da v nekaj letih pridemo zopet na obisk v domovino mojega očeta.

Anton Ipavec in soproga

HIBBING, MINN.

Priloženo Vam pošiljam M. O. za 6 dolarjev. To je celoletna naročnina »Rodne grude« zame in mr. Jakoba Gerzina. Malo sem pozna z naročnino, ker ta gripa razsaja in se je tudi mene malo prijala. Kot berem v časopisih, jo imate tudi pri Vas.

Mary Kolar

EAST HELENA, MONTANA

»Rodno grudo« prejema že od začetka in se nama prav dopade. Zdaj sem že dalj časa na dolgu z naročnino. Pošiljam 10 dolarjev ter prosim, da me na kakšen način obvestite, do kdaj imam poravnano naročnino. Doma sem iz Borovnice, moj mož

pa iz Preserja. V Ameriki sva že 36 oziroma 37 let in bi rada videla katerega od teh krajev na sliki v »Rodni grudi«. Imava tri hčere in sina. Vsi so že poročeni. Sin je zdravnik v Van Nuys v Californiji. Imava tudi 11 vnukov. Na svidenje čez nekaj let. Pošiljava pozdrave vsem čitateljem »Rodne grude«, uredništvu lista pa želimo mnogo uspeha!

Louis in Jennie Smith

(Uredništvo bo skušalo čimprej ustrezno Vaši želji glede objave slik.)

LICHTENSTEIN, SVICA

Upam, da nisem prepozna z naročilom »Rodne grude« in Slovenskega izseljenskega koledarja za leto 1958. Želim ostati naprej naročnica »Rodne grude« in koledarja. Zelo zanimivo je čitati, ko tako lepo opisuje življenje naših ljudi doma in na tujem.

Bila sem letos zopet v naši lepi domovini. Žal mi je še sedaj, da mi ni čas dopuščal, da bi si ogledala bolj natanko našo priljubljeno domovino. Prihodnjic tega ne bom zamudila.

Angelca Schurti

ALBUQUERQUE, NEW MEXICO

Oprostite, ker sem zakasnila z mojo naročnino za »Rodno grudo«. Zahvaljujem se Vam, da mi niste ustavili pošiljanje »Rodne grude«, ker jo rada čitam. Tu Vam pošiljam 3 dolarje za naročnino.

Mary Meroosh

CLARKSVILLE, PA.

»Rodno grudo« redno prejemam in jo rada berem. Veseli me, da vsaj na sliki vidim mojo lepo rojstno domovino. V šesti številki je precej od Litije. To je napisal rojak Jože Zupančič. Prav lepa hvala njemu in tudi Vam za vaš trud pri »Rodni grudi«. Želim Vam veliko naročnikov. Želim Vam vse najboljše, da bi bili zdravi in veseli, in vsem mojim dragim v domovini.

Mary Gorišek

ASPEN, COLORADO

Pošiljam Vam tri dolarje za eno novo naročnico. To je mrs. John Fajdiga iz Denver, Colo. Ona je tudi Ižanka. Pa katerikrat napišite kaj od italnske fare. Pozdravljam vse čitatelje »Rodne grude«.

Frances Zupančič

CLEVELAND, OHIO

Ker mi je naročnina za »Rodno grudo« in Slovenski izseljenski koledar za leto 1958 potekla, Vam pošiljam 5 dolarjev. Želim Vam mnogo uspeha ter Vam kličem: »Živela Slovenija!«

Krist Stokel

GLADBECK, WESTF., NEMCIJA

Srčno se Vam zahvalim za poslani list »Rodna gruda«. Ta list nama je že eno leto poznan po našem prijatelju, ki nas še danes prav rad obišče. Piše se Frank Sikošek. Mojemu možu in meni je vedno prijetno, kadar pride k nam na obisk. Ob koncu mojih vrstic se Vam še enkrat lepo zahvalim in Vas pozdravljam!

Marija Schek

ITUNA, SASK., CANADA

Narobe svet! Neki dan sem hodil po mestu Winipeg. Opazil sem, da že dalj časa človek v živiljenju nima tiste vloge, kot je to v navadi pri nas v stari domovini. V Canadi je takole: V avtobusu sem videl mladeniča, ki je imel prav tako dolge lase kot njegova spremljevalka. Kmalu za tem sem srečal moža v škotskem krilu, medtem ko je njegova spremljevalka nosila dolge cevaste hlače. Tudi denarnico ima vedno žena in če si hoče mož kupiti cigarete, je od svoje žene odvisen, čeprav mora on trdo delati za tisti denar. Tako je tukaj v tujini. Mi pa se držimo naše stare navade. Mož mora biti mož. To naj bo za zgled našim možem. Bodite vsi bralci »Rodne grude« lepo pozdravljeni.

Alojz Mednešček

IZ ARGENTINE

NOVEGA SLOVENSKEGA POLMESEČNIKA »LIPE«

smo dobili k nam doslej že šest števil, edino tretja ni dospela. Poleg tega lista pa imajo naši napredni rojaki še dva lista. Tako izhaja v Buenos Airesu tudi mesečnik »Iseljenička Riječ« (La Palabra del Immigrante) kot demokratični glasnik

Po 51 letih je letos obiskal svoj rojstni Split in druge kraje domovine rojak Mate Bedjanič, velik rodoljub in znan kulturni in društveni delavec med jugoslovanskimi izseljenci v Argentini. Obiskal je tudi Slovensko izseljensko matico. Na sliki: rojak Bedjanič s soprogo, poleg tajnik Matice Albert Svagelj

jugoslovanske izseljenske skupnosti. Izhaja že sedmo leto in ima posebno slovensko stran z naslovom »Med Slovenci«. Po daljšem presledku je izšla v letošnjem maju tudi spet revija »Naš dom«, glasilo Slovenskega podpornega društva v Villi Devoto. Ta revija je začela izhajati pred 20 leti in izhaja po potrebi ter po finančnih zmožnostih izdajateljev. Zanimivo je obvestilo, ki ga je objavila zadnja številka »Nove domovine« pred prenehanjem (št. 154, leto VIII. z dne 30. aprila 1957), da je argentinska poštna uprava ustavila razpošiljanje lista po pošti kot tiskovino in da morajo to številko razposlati kot pismo v zaprtih kuvertah, kar seveda povzroča izdajateljem ogromne stroške. Tako je bilo posredno doseženo prenehanje izhajanja lista.

PRVA SLOVENSKA ZADRUGA V BUENOS AIRESU

na ulici Centenara 2249 dobro obratuje. Članom nabavlja blago na dom. Ima tudi pohoštvo, šivalne stroje itd. V letošnjem odboru so: predsednik Vinko Rogelj, podpredsednik Alojz Grebenc, tajnik Ivan Kacin, blagajnik Ivan Močnik in še sedem odbornikov ter dva člana nadzornega odbora.

ASADO ZA POMOČ SLOVENSKEMU TISKU

zlasti novemu polmesečniku »LIPI«, so imeli 15. avgusta v Buenos Airesu. Zbralo se je okrog 100 prijateljev slovenskega tiska, predvsem »LIPE«.

Na asadu so govorili: predsednik Slovenskega podpornega društva iz Ville Devoto Živec, baritonist Angel Hrovatin in drugi. Imeli so tudi pevске točke.

ZAPISKI S POTOVANJA

je naslov listka, ki ga objavlja od svoje četrte številke dalje »LIPA«. V njem opisuje baritonist in podjetnik Angel Hrovatin svoje potovanje v Združenih državah Amerike, kjer sta z rojakom Rudolfom Klaričem obiskala tudi naše rojake in bila med njimi prav lepo sprejeta.

SMRT JAVNEGA DELAVCA

Letos poleti je umrl v Buenos Airesu znani javni delavec med slovenskimi izseljenci inž. Ciril Jekovec. Pokojni Jekovec je bil dolga leto močno delaven kot napreden Slovenec. Med prvo svetovno vojno je sodeloval pri organizaciji Jugoslovanske narodne odbrane, ki je imela po vsej Južni Ameriki svoje krožke in skupine. Več let je izdajal slovensko-hrvaški list Gospodarstvo, ki je pričel izhajati v l. 1925. Tudi v drugih listih, koledarjih itd. je stalno sodeloval, dokler mu ni leto dni pred smrtjo tako opešal vid, da je moral opustiti vsako pisanje. V novi domovini je ves čas vodil kofiček »Pogovori pod lipo«. Bil je zelo izobražena in široko razgledana osebnost. Mnogo je deloval tudi na prosvetnem polju ter v gospodarskih organizacijah. Zapušča ženo in dve hčerki.

Gustav Strniša:

Sporočilo

*Zlati sončni žarki, kaj ste napisali
na uvele liste, ki ste jih poslali
z vetrom po poljani, ki umira,
ko že hladna zima duri k nam odpira?*

— *Da, zares odpira zima bele duri,
mrzli sever brije, dedek v pečko kuri.
Smrt naravi smo na liste zapisali
in po vetru jih pobsod poslali. —*

*Zlati sončni žarki, kaj ste to storili,
in zakaj naravo ste zasovražili,
saj so njeni ptički vsak dan glasno peli,
pisani cvetovi pestro vam cveteli?*

— *Res so ptice drobne nam veselo pele,
ljubljene cvetice nam živó cvetele,
toda čas se bliža, ko se vse spočije,
da v pomladi novi spet živahno ozkljije! —*

Zgodba o vrabčku

Bil je — majhen preprost vrabček. Ko je prišel na svet, je bil najdrobnejši, najbolj šibek. Drugi so živahno čivkali, on pa je dolgo ležal negiben, da je bila mati vrabčevka vsa v skrbeh zanj. Grela ga je in grela, pa je šele sončni žarek, ki je posijal na gnezdece tam v strešnem žlebu, pomagal, da se je drobceni ptiček zbudil v življenje. Zadnji se je naučil letati in bil je med vsemi najbolj boječ.

Toda treba je bilo pač živeti. In vrabček je končno letal in zobal kakor drugi njegovi bratci in se veselil življenja. Njegov največji prijatelj pa je bil sončni žarek, ki ga je prebudil v življenje. Zjutraj ga je prebudil, spremljal ga je na njegovih pohodih in sprehodih ter se zvečer, ko je vrabček utrujen in zaspan občemel v krošnji starega divjega kostanja, toplo poslovil od njega. Hudo nesrečen pa je bil vrabček v deževnih dnev, ko je bil njegov

prijatelj sončni žarek skrit za grdimi sivimi oblaki in je bil mali vrabček cel hladni deževni dan sam.

Pa je prišlo še huje, česar drobceni vrabček ni niti malo slutil in ne pričakoval. Kar nenadoma je postal njegov sončni žarek medel in zaspan. Pozno je prihajal in hitro odhajal. Nekoč pa je vrabčku povedal, da ga nekaj mesecev ne bo. »Hudo truden in zaspan sem,« mu je rekel, »šel bom malo počivat, da bom spomladi spočit in dobre volje.«

Prišli so dnevi, sivi in žalostni, polni zoprne megle in hladnega dežja. Vrabčka je zeblo vsak dan huje, mrščil je kožušček in žalostno čivkal. Nekega dne pa je zagledal nekaj, česar doslej še ni videl in ne poznal. Izpod neba je začelo padati nekaj belega. Ko je posulo njegov kožušček, je ptička zmrazilo do drobnega srca, da je prestrašen pobegnil pod strešni napušč. »Kaj je to? Kaj

je to?« je začivkal stari vrani, ki se je zibala na veji stare hruške.

»Ho, si otročji, ko snega ne poznaš,« je v odgovor zakrakala vrana. Sneg pa je padal in padal. Z debelo belo odejo je pokril njive in travnike, cesto in hiše, in malega vrabčka, prijatelja sončnega žarka, je zeblo vsak dan huje in vedno težje si je iskal hrane.

Nekega jutra pa se sploh ni mogel več ganiti. Kot drobce na pernata kepica je občepel ob strešnem dimniku. Nožice je imel od mraza čisto trde, perutke kakor mrtve in njegovo drobno srce je komaj, komaj še prav narahlo utripalo.

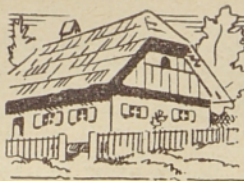
Takšnega sta našla njegova starejša brata. »Oh, naš mali bratec je zmrazil!« sta prestrašeno začivkala. Pa se je domislil eden: »Morda pa še ni prepozno in ga lahko še zbudiva. Poskusiva, ogrejva ga.« Naščeperila sta kožuščka in vsak na eni strani sedla tesno obenj.

Kakor da bi ju slišal, je prav takrat tudi sončni žarek prodrl težke sive oblake in za kratke minute priplaval na zemljo. Zelo se je prestrašil, ko je videl, kaj se je zgodilo z njegovim malim pernatim prijateljem. Takoj je splaval k njemu in ga toplo, toplo pobožal. In vrabček se je začel prebujati. Zganil je z glavico, zaspano odprl očke in medlo začivkal: Civ... ciiv...

»Živi, živi!« sta se razveselila brata, sončni žarek pa ga je še bolj toplo pobožal in ga v slovo poljubil, kajti vrniti se je moral, ker mu je hudi sivi oblak grozil, da mu zapre pot nazaj.

»Civ, čiv, čiv!« sta na ves glas okregala brata malega nepredvidnega vrabčka. »Zakaj se potepaš sam, z nami bi bil, pa se ti to ne bi zgodilo.«

»Nikoli več vas ne zapustim,« je obljubil mali vrabček in veselo zletel z bratcem na dvoirišče, kjer je pod strešnim napuščem mala Marička natresla zrnja svojim putkam.

DOM IN DRUŽINA

Iz naše domače kuhinje

KMEČKA ENOLONČNICA

(samostojna jed)

Lep kos prekajene svinjine, 4 pesti suhega graha (namočenega), 5 debelih krompirjev, 2 rdeča korenčka, poper, sol, kumino, zelen peteršilj ali drobnjak.

Meso narežemo na kose in vložimo v večji lonec. Na meso damo namočen grah, olupljen na večje kose narezan krompir in korenje, vse osolimo, popopravimo, dodamo ščepec kumine in zalijemo toliko vode, da je vse pokrito, nato počasi kuhamo, da se vse dobro razkuha. Kuhano jed stresemo v večjo skledo in potresemo s sesekljanim zelenim peteršiljem ali drobnjakom.

Zraven te okusne enolončnice postrežemo surovo, s soljo, oljem in kumino začinjeno kislo zelje ali kuhano kislo repo.

FIZOL S KLOBASAMI

(samostojna jed)

Pet pesti dobrega fižola dan prej namočimo, nato pa skuhamo z lovorovim listom in vejico timijana. Košček prekajene slanine zrežemo in scvrnemo. Na njej prepražimo 2 debeli sesekljeni čebuli in 5 stroke sesekljanega česna in na drobno zrezano glavico zelene. Vse odšavimo s strto kumino, dodamo žlico paradižnikove mezge in ščepec sladke paprike. Vse to primešamo kuhanemu fižolu in kuhamo tako dolgo, da se jed zgosti. Nazadnje jed osolimo in po okusu dodamo popra. Posebej skuhamo 3 kranjske klobase, ki jih narežemo na večje kose ter primešamo fižolu.

Poleg postrežemo s klimil zeljem, kuhanim ali surovim.

PECENO KISLO ZELJE

(samostojna jed)

Zvrhan krožnik kislega zelja na pol skuhamo. Posebej prepražimo na masti eno seseklja-

no čebulo in dva stroka česna, dodamo zelje in dušimo. Osem debelih krompirjev skuhamo, olupimo, zrežemo na listke in prepražimo v masti s čebulo. Nato pekač dobro namažemo z mastjo in vanj vložimo: eno plast krompirja, nato plast kislega zelja, nanj na kosce zrezano posebej skuhamo svinjsko meso. To najmanj še enkrat ponovimo. Na vrhu naj bo krompir. Vse prelijemo z mlekom, v katerega smo razteple jajce, ali pa s kislo smetano ter pečemo tri četrt ure v pečici.

Novoletno pecivo

OREHOVE REZINE

Tri rumenjake, nastrgano limonino lupino in tri žlice sladkorja v prahu mešamo, da penasto naraste, nato dodamo žlico zmlate čokolade, sneg iz treh beljakov in štiri žlice zmlatih orehov, ščepec cimeta in pest drobtin. Vse to pognemo v mehko testo, ki ga zvrnemo na pomaščen in pomokan pekač ter pečemo v srednje vroči pečici. Ohlajeno testo v sredi prerežemo, spodnji del namažemo s kremo, gornjega pa položimo na vrh ter nekoliko obtežimo. Če pa je testo tanko, namažemo polovico z nadevom, drugo pa položimo nanj in obtežimo. Čez nekaj časa potresemo sladico s sladkorjem ter zrežemo na dva prsta široke in štiri prste dolge rezine. Nadev pripravimo: jajce in 5 žlic sladkorja vmešamo, da se speni, dodamo 5 žlic zmlatih orehov, malo vanilije. Za jajce surovega masla ali margarine, penasto vmešamo in dodamo nadevu.

KOKOSOVI HLEBCKI

Šest žlic kokosove moke in 6 žlic sladkorja mešamo nad soparo 10 do 15 minut, da postane kokosova moka prozorna. Dodamo rahel sneg iz beljaka in ponovno mešamo nad soparo

10 do 15 minut, da postane zmes lepljiva. Nato jo ohladimo in napravimo iz nje hlebčke, ki jih z žlico nadevamo na pomaščen pekač ter jih pečemo tako dolgo, da postanejo rjavkasti.

DOMINE

Za jajce surovega masla ali margarine penasto vmešamo s 5 žlicami sladkorne sipe, dodamo jajce, 5 žlic zmlatih orehov, 2 žlici marmelade in toliko moke, da pognemo v mehko testo. Testo zvaljamo 2 mm debelo in zrežemo v pravokotnike poljubne velikosti. Zložimo jih na pomaščen pekač in pečemo. Nato polovico pravokotnikov namažemo z dobro marmelado ter pokrijemo vsakega z enim nenamazanim, stisnemo skupaj ter oblijemo z ledom, ki ga naredimo iz 10 žlic sladkorne moke, žličke beljaka in žličke tople vode. Ko se led strdi, napravimo posebej led kakor zgoraj, ali pa če nam ga kaj ostane, mu primešamo žličko kakaoa. S tem ledom naredimo na pravokotnike pike in črte, da izgledajo kakor domine.

KOLAČKI

Za jajce surovega masla ali margarine, 10 žlic sladkorne moke, jajce, 6 žlic zmlatih orehov, 2 žlici marmelade in toliko moke, da lahko pognemo mehko testo. Maslo ali margarino penasto vmešamo s sladkorjem, nato dodamo druge sestavine. Testo tanko razvaljamo in z modelčkom izrežemo kolobarčke, ki jih pečemo na pomaščenem pekaču. Pečene zložimo po dva skupaj in v sredi namažemo z dobro marmelado. Nato jih oblijemo z ledom, ki ga napravimo iz 10 žlic sladkorne moke, nekaj kapljic limoninega soka in žlice tople vode. V sredi naj bodo kolački neobliti. Ko se led posuši, namažemo vsak kolaček v sredi z marmelado in po vrhu potresemo sesekljane orehe.

NINICA ROŠKA

Bilo je v februarju tisoč devet sto petinštiridesetega, ko se je Ninica Roška rodila. Njeni mami je bilo ime Nina, zato so dali punčki ime Ninica, ime Roška pa je dobila zato, ker je bila rojena sredi gozdov na gorovju Rog. Hudi časi so bili takrat, da nikoli poprej tako. Hitlerjevi Nemci niso pobijali samo odraslih, ampak tudi čisto majhne otroke. Zato je partizanka Nina, ko je pričakovala dete, bežala skozi mnoge doline po globokem snegu daleč navzgor v gorovje v leseno hišico, ki so jo partizani zgradili in potem čuvali to hišico bolj ko punčico svojega očesa. Mnogo mater in čisto majhnih otrok je živelo v njej. Ta hišica so bile prve jaslvice v naši domovini. Če bi nevedni popotnik naletel nanjo, bi ves začuden menil, da je našel hišico iz pravljičice, tako morebiti, kakor jo je našla Sneguljčica. Pa ni bilo v njej škratov, ampak le partizani so stali s puškami okoli nje ter jo varovali, v hišici pa so partizanke negovale porodne matere in male novorojenke.

Seveda bi bilo Ninici lahko tudi Sneguljčica ime, kajti prve tedne je preživela sredi globokega gozda, sredi globokega snega. Že prvi dan njenega življenja je burja divje vršala med bukvami in smrekami, stresala z njihovih vej slapove snega, orala po snegu in dvigala iz njega visoko velikanske bele vrtince, besno se je zaganjala v hišico, da so se stresale njene stene, da so kdaj pa kdaj glasno zabrnele šipe v okencih. Mame so trepetale v strahu, da bo burja odnesla hišico iznad njihovih glav in iznad zibelk, v katerih so ležali novorojeni fantki in punčke. Toda trdno so partizani zgradili hišico, nič ni opravila huda burja in kar hipoma je vsa onemogla umolknila. Nastali so krasni sončni zimski dnevi.

Ko si je Nina opomogla od prestanih težkih dni, je nosila vsak dan Ninico v naročju iz hišice ter se sprehajala z njo po belih stezah med globokim snegom, po katerem so ležale sivosinje sence dreves — med vejami teh senc pa je vztrepetavalo v polnem soncu sto tisoč svetlih briljantov — pa tudi gori po vejah bukev in smrek so pobliskavali celi roji teh briljantov, ko se je čisto majhen vetrič igral z njimi. Včasih je iz doline prikorakala vrsta meglic, stopale so mimo Nine in radovedno gledale Ninico Roško, kajti dosti tisoč let je že minilo od takrat, ko so morale žene roditi sredi gozdov, sedaj pa glej, kar nenadoma so zopet otroci tukaj. Včasih so priskakljali dolgo-uhi divji zajci in radovedno strmeli od daleč izza debel na Ninico Roško. Prišla je lisička košatorepka in ostrmela od začudenja, ko je zagledala pred seboj Ninico Roško; priskakljala je po vejah veverička, pomigala z repkom in uprla svoje svetle očke nanjo. Tako začudena je obsedela na veji, da bi skoraj pozabila iti iskat lešnik, ki ga je imela skritega v neki jamici. Skozi srebrno pahljačo sončnih žarkov so priletele ptice ter začudene začivkale pesmico Ninici Roški v čast. Prišel je kurir, star partizan. Njemu so fašisti ubili ženo in malo hčerko. Obstal je ob Ninici Roški, strmel

dolgo na njen beli obrazek, potem pa se je tiho nasmehnil.

Srnca pa nikakor ni mogla prebiti brez Ninice Roške, niti ure ne. Majhno onemoglo srce je sam zdravnik prinesel v hišico, da bi zunaj ne poginila od lakote. Čisto se je udomačila srnca med najmlajšimi partizančki. Z njimi je pila mleko, z njimi je rasla. Vsak dan je korakala po hišici od zibelke do zibelke, pokimala z glavo pred vsako kot v pozdrav, pred zibelko Ninice Roške pa je obstala minute in minute dolgo ter gledala na dete z velikimi sanjavimi očmi. Vselej, kadar je nesla Nina Ninico Roško na sprehod, je srnca korakala za njo. Ko se je Ninica Roška navadila gledati, je dostikrat minute dolgo upirala svoje lepe oči na srce. Pri tem ji je včasih komaj viden smehljaj spreletel obrazek.

Ponoči je včasih mesec obiskal otroke v gozdu. Včasih je ure dolgo potoval nad drevesi, potem je našel hišico ter radovedno strmel skozi okence. Strašno rad je imel otroke in kar ure dolgo bi jih poljubljal z zlatimi žarki, Ninico Roško pa kar vso noč. Marsikdaj se mu je nasmehnila ter stegnila ročice proti njemu, kakor bi ga hotela objeti v svoje naročje. Dober je bil mesec in je razsvetljeval noč, kajti v hišici niso imeli prižganih luči. Lahko bi luči zagledali grdi aeroplani sovražnikov in vrgli bombo na hišico.

Včasih je popolno nočno tišino nenadoma prekinilo divje grmenje topov in treskanje min ter regljanje strojniških pušk, ki je prihajalo iz globoke doline pod Rogom. Matere so vztrepetale, vzele svoje male iz zibelk ter jih v strahu stisnile v naročje. Pa so skozi vrata pristopili k njim partizani ter pregnali strah iz njihovih src. — »Ničesar se ni treba bati, dokler smo mi tukaj,« so rekli. »Zadnji partizan bi poginil poprej, preden bi prepustili hišico z materami in otroki zlobnim sovražnikom.«

Zraven Ninice Roške je spal Janezek, že dve leti star partizanček. Znal je že sam dobro hoditi in prepevati pesmico: »Na juliš, na juliš, hej, paltizan!« Se bolj ko srnca je imel on rad Ninico Roško. Skakal je okoli njene zibelke, božal z ročicami njen obrazek in vzklikal: »To Ninica Loška, Ninica Loška, Janezek silašno lađ Ninica Loška.« — Ko mu je zdravnik prinesel bonbonov, je hotel po vsi sili stisniti Ninici bonbon v usta, in težko mu je bilo dopovedati, da Ninica Roška ne sme še drugega jesti ko mleko, da ona še ne zna lizati bonbonov. Če pa je Ninica Roška jokala, so poklicali Janezka k njej, da jo je pobožal, in glej, Ninica se je takoj nasmehnila.

Potem je kar nenadoma prišla pomlad, na svetu pa ni lepšega mimo pomladi na Rogu. Sneg je zbežal najprej na najvišje vrhove, neko popoldne pa je izginil tudi z njih. Matere so smele odslej hoditi na sprehod prav tja do prvih trat. Večinoma so nosile svoje male v naročjih, nekateri, med njimi tudi Janezek, pa so koracali za njimi kar sami. Janezek je bil hudo žalosten, da Ninica Roška še ne zna ho-

diti, da bi se z njo igral. Toliko zanimivih stvari je bilo vsepovsod. Po stezi so lazili veliki črni polži, nad širokimi rekami cvetja pa so poletavali metulji. Prepočasen je bil Janezek, da bi lahko katerega ujel, zato pa je krilil proti njim z rokami in vzklikal: »Fill, fill!« Kazal je Ninici na metulje, toda ona jih še ni znala gledati, ampak je upirala svoje lepe oči samo vanj. Cvetlice pa je Janezek že znal nabirati, včasih jih je nabral celo naročje, jih prinesel k Ninici, ki je sedela materi na kolnih, ter jih stresel nanjo. Ninica se jih je dotaknila s prstki, potem pa zopet strmela samo vanj. Vedno bolj lepa, bolj živa je postajala pomlad. Od rumenih cvetk so bile trate kakor zlate preproge. Potem je prišel sam mesec maj in tedaj se je rodila najlepša roža na svetu, ki ji je ime svoboda. Matere so se poslovile od pravljичne hišice v gozdu ter odšle z otroki na svoje domove.

Prvo, drugo in tretje leto je rasla Ninica Roška doma pri očetu in mami, tam sredi mesta Ljubljane. Janezek je s svojo mamo stanoval v sosednji ulici. Skoraj vsak teden je Janezek obiskal Ninico Roško. Vselej je privlekel za seboj velikanskega lesenega konja ter ga junaško zajahal pred Ninico Roško, da bi ga ta občudovala. Ninica se je navadila hoditi, ploskati z rokami in se smejati na vso moč, potem se je navadila tudi govoriti. Janezku je vedno bolj ugajala, saj jo je sedaj lahko naučil celo vrsto različnih stvari. Ko je na dvorišču zidal hišo, mu je pomagala znašati kamne, znala je nakladati z lopatico pesek na njegov kamion, znala je prinesiti trave za njegovega konja, pazljivo ga je poslušala, ko ji je razlagal slike iz velikih živobarvnih slikanic. »Glej, tukaj vidiš partizane v gozdu,« ji je pripovedoval. »Veš, tudi jaz sem bil partizan, ko si bila ti še čisto majhna. Če bi prišli takrat fašisti po tebe, bi vse postrelil. Moj očka je padel pri partizanih v borbi, toda meni je mama kupila puško, in če pridejo še fašisti, bom vse postrelil.«

Tudi Ninica Roška je imela nekaj igrač — veliko žogo iz sukna, punčko Mimiko in Janezka. Janezek je bil tako velik, da ga je komaj nosila s seboj. Za žogo in Mimiko ni marala dosti, Janezka pa je hotela vedno imeti pri sebi. Pravi Janezek ni vedel, kaj bi, ko je prvič zagledal svojega tekmeča, ki je bil zelo lep in v partizanski uniformi, v njenem naročju, toda ko mu je Ninica Roška zatrdila, da je to on sam in da ga zato imenuje za Janezka, je bil zadovoljen ter ga je celo večkrat posadil na svojega konja ali na kamion. Doma je pred Janezka postavila bonbone in se hudovala nanj, ker jih ni znal pojesti, potem pa je to potožila pravemu Janezku, ki je pojedel bonbone brez vsakega prigovarjanja. »Tudi drugič, če bi jih ta ne hotel jesti, jih kar meni prinesi,« je rekel Ninici Roški.

Janezkova in Niničina mama sta se zmenili, da pojdeta v službo, ker vsepovsod manjka delovnih rok, Janezek in Ninica Roška pa sta morala odslej hoditi v dom igre in dela. Prve dni sta plašno gledala trume malih dečkov in deklic okoli sebe, toda kaj kmalu je v Janezku zmagała partizanska kri. V nekaj tednih je bil že pravi komandant nad vsemi tovariši in tovarišicami v Didu. Ninica Roška pa je postala njegov adjutant. Neomejeno sta zavladovala nad

Majhna sem bila, piške sem pasla

vsemi igrami, ki sta jih znala tako živo voditi, da je vse rado hodilo za njima. Gorje, če bi kak pionirček hotel napasti ali nabiti drugega pionirčka — Janezek je takoj napravil red, ne da bi bilo treba klicati vzgojiteljico.

V Did je dospel stric Čuk s svojim lutkovnim gledališčem. Modro so sedeli pred odrčkom in strmeli na igračke, ki so se zmenile, da pojdejo obiskat bolnega partizančka v izgnanstvu, po poti pa so morale igrače prestati celo vrsto borb z Nemci in celo vrsto drugih težav. Nekaj dni pozneje je že vodil isto igro Janezek, samo da so namesto lutk igrali že otroci sami. Potem pa si je kar sam izmislil novo igro.

Velikansko veselje je zavladovalo, kadar so vsi skupaj odšli v kino gledat Lepo Vasiljico in Kamniti cvet. Odslej je morala biti Ninica Roška dolgo dni za Lepo Vasiljico, dokler niso videli nove predstave in je potem Ninica Roška dobila novo ime.

Včasih so odšli gledat velikanske sprevede, ki so se vili po cestah, polni transparentov, polni vzklikanja in godb. Sami so si potem v Didu napravili transparente in trombe iz papirja, korakali v sprevedu po vrtu ter vzklikali na čast svoji domovini.

Neki dan so šli gledat film »Na svoji zemlji«, ki prikazuje borbo partizanov za svobodo domovine. Janezek in Ninica Roška sta strmela na veliko dogajanje pred seboj s široko odprtimi očmi. Nekaj bližnjega, silno znanega se jima je zdelo vse skupaj, kakor bi gledala pred seboj same znane ljudi, znane doline, trate, gozdove, sneg, burjo, bobnenje topov in treskanje min. Ko je bil konec filma, sta se zbudila kot iz zelo živih sanj in se zagledala drug v drugega: »Ali si videla, tudi moj očka je bil tam med njimi,« ji je zašepetal Janezek na uho.

»Videla sem, pa tudi moj očka je bil,« je zašepetala Ninica Roška nazaj.

»Tvoj očka je živ, toda moj očka je padel, ali si ga videla, kako je padel, ko so se borili za tisti breg?«

»Videla sem, zelo lep je bil tvoj očka,« je odgovorila šepetaje.

»Vidiš, pa nihče ne ve, kje je moj očka pokopan, tudi mamica ne,« je zopet rekel.

»Ko pojdem jaz po tistih dolinah, bom poiskala grob tvojega očka in bom vsadila rožic nanj, potem pa jih zalila s kanglico. Saj je dosti takih, ki ne vedo, kje je njihov očka pokopan — Lija ne ve in Tonček ne ve in Marička ne ve; Lizika ne ve, kje je pokopana njena mama. Ali ni hudo, ko ni nikogar, ki bi

jih obiskal sredi gozdov; čisto sami so. Moral bi biti nekdo, ki bi jih včasih obiskal.

»Kdo naj jih obišče, ko pa ne vemo, kje so pokopani, tudi ti, Ninica, ne veš.«

»Jaz bi našla, Janezek, kar naprej bi šla med drevesi in bi jih našla.«

Janezek je strmel nejeverno vanjo. »Ti misliš, da bi jih našla? Če bi jih našla, potem bi našla tudi grob mojega očka in bi vsadila rožice nanj in jih zalila s kanglico, oj Ninica Roška, ko bi bilo to res mogoče. Ko pride mamica zvečer po mene v Did, ji bom povedal, da sem videl očka, kako je padel na grob. Ali se ti, Ninica, spomniš, na srnco?

»Katero srnco?«

»Tisto srnco, ki je bila z nami na Rogu?«

»Tista, o kateri je pripovedovala moja mamica?«

»Tista srnca, da, čisto majhna srnca. Kdo ve, če je še živa tista srnca. Uboga srnca!«

»Če je umrla srnca, bi poiskala tudi njen grob, vsadila rožice in jih zalila s kanglico.«

Sredi sanj tisto noč je stopala Ninica Roška po globokem snegu proti zakleti hišici sredi gozda. Z njo so šli zajčki, lisička, veverička, srnca in truma ptic. Prišli so v zakleto hišico in posedli po posteljah in zibelkah. Zunaj je zatula strašna burja in hotela odnesti hišico. Zajčki, lisička, veverička, srnca in ptice so se plašno stiskale k njej. Ninica Roška je vsa trepetala od strahu. Ponehala je burja, toda nad hišico je priletela ogromna črna ptica, velika ko aeroplan, in dolgo krožila nad streho. Še bolj ko burje poprej se je bala Ninica Roška te ogromne črne ptice in še bolj so trepetale živali ob njej. — Ninica Roška se je zbudila in odprla oči. Skozi okno je sijal nanjo mesec — umirila se je hipoma in prijazno uprla pogled nanj.

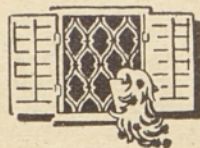
Drugi dan je sedla k mizi, kjer je bilo vse polno risalnega papirja in svinčnikov. Pionirji so dostikrat risali hruške, jabolka, češnje in metulje. Doslej ni Ninica nikoli poskusila risati, saj se je zdela sama sebi tako majhna in neznatna — sedaj pa jo je zajela nezmagljiva želja, da bi risala in je sedla k velikemu papirju. Sama ni vedela, kaj bo risala, toda kar sam od sebe je drsel svinčnik po papirju in pred njo je kmalu stala hišica iz davne pravljice sredi gozda, ob hišici zajčki, lisička, veverička, srnce, ptice ter velika velika drevesa, bukve in smreke, potem je narisala zibko, v zibki čisto majhno punčko, ob zibki pa dečka, ki gleda na punčko. Tako je bila zavzeta s svojim delom, da ni videla vzgojiteljice, ki je pristopila in se brez besede zagledala na risbe. »Ali sta te očka in mama učila risati tako lepo doma?« je vprašala potem. — Ninica Roška se je zdrznila, zastrmela z odprtimi usteci v vzgojiteljico in počasi odkimala: »Ne, samo se je narisalo,« je odgovorila.

Njeni mami je rekla vzgojiteljica zvečer: »Ninica Roška ima čudovit dar za risanje. V petem letu je komaj, pa riše, kot bi bila že v petem razredu šole, pa tudi v petem razredu jih je malo, ki bi znali tako.« — Zvečer je Ninica Roška nenadoma doma planila v svoji postelji v jok: »Zakaj jokaš, Ninica?« jo je vprašala mama vsa preplašena. »Tisto srnico smo pustili samo v hišici, pa je potem odšla v gozd in umrla od žalosti.«

Prišla je jesen in listje je začelo rumeniti po drevesih Tivolija in Rožnika. Čudovito lepe

zarje, rdeče ko kri in zlato, so sijale vsak večer nad strehami Ljubljane, Ninica Roška pa je ležala hudo bolna na kliniki, vsak večer na novo obsijana od teh zarij. Prihajala sta vsak dan očka in mati ter ji nosila raznih lepih stvari, prihajal je Janezek, da bi ji pripovedoval, kaj je novega v Didu, prihajali so zdravniki in se trudili, da bi ji rešili življenje, njeno življenje pa so klicali gozdovi vase nazaj. Gozdovi so jo rodili, gozdomom se je zahotelo, da bi se vrnila k njim. Najlepše so pravljice iz življenja samega; tiste velike žive pravljice, polne prirodnih skrivnosti. Pust in prazen bi bil svet brez živih in velikih skrivnosti — ob teh skrivnostih izgubi smrt vso svojo moč, ob teh skrivnostih smrti ni, vse je le večno spreminjanje, jutranje zarje se spreminjajo v večerne, večerne zarje se spreminjajo v jutranje, življenje se spreminja v pravljico in pravljica v življenje. Glej, Nina, ki si mi sporočila, da je Ninica Roška umrla dne tridesetega septembra ob treh popoldne in v težkih besedah opisala svojo bolečino in bolečino očeta Ninice Roške, umrli so tudi meni nekateri zelo dragi, tudi oči in mati med njimi, nedolgo tega; tako zelo rad sem ju imel zaradi velikega, težav in dela polnega življenja, ki sta ga imela, zavoljo neizmerne dobrote in ljubezni, ki sta jo skrivala v sebi. Ko sem nesel za očetom še mater s postelje, na kateri je umrla, na njeno mrtvaško posteljo, se mi je zdelo, da bo življenje odslej ko pusta Sahara in da se nič velikega ne more več zgoditi v njem. Toda glej, nista umrla in vsak večer se vračata na obisk in vsak večer se spreminjata v bolj lepo in bolj živo pravljico, tako veliko in živo, da se mi zdi, da je ne bom mogel nikoli ujeti v knjigo.

Vedno bolj lepa in vedno bolj živa bo Ninica Roška v vajinih dušah. Sama sta hodila po gozdovih in videla, da so gozdovi premnogje za vedno sprejeli vase; drugi smo se vrnili, in glej, tisti, ki so ostali v gozdovih, se med nami spreminjajo v neizmerno veliko življenje, velikim povestim in pravljicam enako. Janezek bo rasel in ustvarjal novo dobo, kateri so rodovitna tla pripravili tisti, ki žive na Rogu in po drugih naših gorah. Ninica Roška bo živela v njem, kakor bi živela v vaju dveh in v nas vseh. S kanglico v roki stopa Ninica Roška iz doline v dolino, z gore na goro po žarkih božanskega sonca in po žarkih njegove neveste lune, obiskuje junake, sadi rožice naše zemlje v zemljo nad njimi in jih zaliva z zlato kanglico. Zajci, lisička, veverička, srnca, ptice in sinje meglice jo spremljajo vsepovsod, listi bukev in veje smrek ji vsepovsod šepčejo v pozdrav. Ne bomo pisali: Tukaj počiva, marveč: V nas vseh živi in bo vedno živela Ninica Roška, rojena v gozdovih na Rogu opoldne petnajstega februarja tisoč devet sto petinštridesetega.

Jutro v tihih samotah ob Bohinjskem jezeru

(Foto: F. Močnik, Ljubljana)

Spominek na obisk domovine

Lepi so kraji v Sloveniji, lepa je Dolenjska z vinskimi goricami in zdravilnimi toplicami, toda Gorenjska s Kamniškimi planinami in močnim Triglavom prekosi vse. To je moje osebno, zelo pristransko mnenje. Veliko pesnikov je opevalo naše gore, n. pr. »V gorenjsko oziram se skalnato stran, Triglava blešče se vrhovi...« Ta pesem je mnogim obujala hrepenenje po stari domovini. — Preživetni teden ali več v hotelu Zlatorogu v Bohinju je res duševni užitek. Okrog visoko gorovje, imenovano Julijske Alpe, v oznožju pa Bohinjsko jezero. V njega gladini se odbijajo barve zelenega pogorja in zopet modra barva jasnega neba. Na jezeru se zibljejo čolni in bele jadrnice, čudovita okolica vabi na izlete in sprehode. Prijeten je izlet k Savici. Pravijo, da se pride do vrha v dobri uri. Nam pa je ozelo kar dve uri. Mi smo preveč navajeni avtomobilov. Kdó bi v Ameriki šel peš, bodisi na izlet ali piknik? Pot do slapa Savice je po odlomkih strma, a ko se pride do vrha, je pogled na izvir prekrasen; zlasti še, če je po deževju, je slap mogočen. Pot, ki vodi od Zlatoroga proti Bohinjski Bistrici, je večinoma ravna. Ob poti so visoke smreke, vseokrog vlada gozdna tišina. Ob poti je polno gozdnih cvetic, tudi ciklame so omes, znamenje, da se bližamo koncu poletja. V gozdu ob poti so takrat taborili učenci gozdarske šole za Slovenijo. Videti je bilo veliko šotorov, vsi lepo razvrščeni. — Svetovali so nam, da si ogledamo vojaško pokopališče iz prve sve-

točne vojne od leta 1914 do leta 1918. Pokopališče je ograjeno, vhod je skozi visoka železna vrata. Grobovi so v vrstah s križi in številkami zaznamovani. Grobišče je malo navkreber in na gričku je lesena kapelica, ki je bila pred kratkim obnovljena, za kar skrbi Turistično društvo v Bohinju. To društvo ima v načrtu postaviti spominsko ploščo z imeni vseh padlih. Pri vohodu na vratih kapelice je napis:

»Potomci! Ostanite si edini, da zaman nismo svojo kri prelili.«

Sredi grobišča je nagrobni spomenik z besedami:

»Tuji prej — zdaj bratje ste postali, ko so tu grobove vam skopali... Zarko sevaj sonce vam planinsko, pokoj dihaj jezero bohinjsko.«

Za časa našega obiska v Bohinju je bilo krasno vreme. Spoznali smo se z ljudmi iz raznih krajev Jugoslavije in smo hodili na krajshe in daljše sprehode. Bohinj je v resnici planinski raj. — Ko zapuščam zlatorožsko okrožje, je pri izhodu nad cesto napis: »Nazaj, nazaj v planinski raj!« Za nas ni več »nazaj«, mi se tu poslavljamo in zakličemo s pesnikom: »Oj, zbogom ti planinski raj, al' videl bodem te še kdaj?«

Mimi Omahen, Chicago

Medvedi na Dolenjskem

Med redke divjadi v gozdovih Evrope spada rjavi medved. Razen v bosenskih gozdovih se je ohranil še v gozdovih kočevskega Roga na Dolenjskem. Ker je medved pri nas zaščiten, se število teh kosmatincev na Dolenjskem polagoma veča. Računajo, da je sedaj v gozdovih Roga in deloma gozdovih na Brezovi rebri nad 20 članov medvedje družine. Seveda se ne drže samo v prej navedenih dveh gozdnih predelih, temveč se napatijo tudi v druge tja do Kolpe pri Vinici in v notranjske gozdove. Tu žive dve vrsti medvedov; večji rjavi medved in manjši nekoliko temnejši, ki mu pravijo domačini mravljinčar. To ime se ga je prijelo, ker ceni mravljinje bube kot največjo poslastico.

Na splošno medved ni nevamna žival, le kadar ima medvedka mladiče, se ne pusti rada motiti. Sicer pa je medved velik bojazljivec, prav tako kot je velik ljubitelj sladkih stvari. Prebivalci vasi v okolici navedenih gozdov se čestokrat srečavajo z njimi. Pri teh srečavanjih in medvedjih obiskih v bližini domačij, zlasti pri obiskih vrtov in vinogradov, pride po navadi do razburljivih in smešnih doživetij. Naj navedem nekaj takih.

Stražka gora nad Krko je polna vinogradov in zidanic. Vinogradi segajo vse do vrha grebena, to je do samega gozda Brezova reber. Medvedje zato radi v jeseni zavijejo v vinograd in smukajo sladko grozdje. Zanimivo pa je, da nočejo grozdja samorodnic, pač pa samo grozdje žlahtnih trt. Tudi sliv in drugega sladkega sadja se ne branijo.

Neka ženska iz Straže je v jeseni plela travo v vinogradu. Kar naenkrat je zaslišala nad škarpo neko godrnjanje in pred njo se je zvalil velik medved. Vsa prestrašena je divje zbežala domov, medved pa tudi nazaj v gozd. Kaj je bilo? Ženska ni slišala nad škarpo gozdnega trgača grozdja. Da bi lažje dosegel sladek grozd, se je povzpел na zadnji nogi in se nalonil na drugo trto. Kol se je prelomil in medved je telebnil prek škarpe.

Hruška medenka nekega posestnika v Dol. Straži je bila lani polna sladkega sadu. Kako so to zvedeli medvedi, ni znano. V mesečni jesenski noči je gospodar zaslišal lomastenje na hruški. Radoveden je pogledal skozi okno in videl kaj nenavaden prizor. Dva medveda sta po tleh pobirala hruške, eden pa je bil na drevesu in krepko stresal veje. Ko je zavpil, sta pobiralca urno pobegnila, stresalec pa se je tudi kar spustil z drevesa in padel tako, da je kar zastokal ter šepajoč odtacal za pobeglima.

Da je medved velik ljubitelj medu, pove že njegovo ime. Lovski čuvaj v vasi pod Rogom ima doma nekaj panjev čebel. K tem je prišel ponoči v goste medved. Bil je zasilni čebelnjak in kranjčičevi panji so bili zloženi na polico. Med njimi je bilo več praznih. Neroden kot je je medved pri svojem obisku prevrnil nekaj panjev. Ropot je prebudil domačega psa čuvaja, njegov lajež pa še gospodarja. S puško in lučjo je pohitel gledat, kaj je. Medved je videl, da bo moral zbežati. Da pa ne bi šel prazen, si je hitro oprtal kranjčičev panj in z njim bežal

proti gozdu. Naglica pa seveda ni nikjer dobra, tudi za medveda ne, in v preveliki naglici se je zmotil in vzel s seboj prazen panj. Potem ko je gospodar ustrelil v zrak, je še tega odvrigel in zbežal.

Zelo razburljiv doživljaljaj so imeli pred leti tudi vozniki v Travnji gori pri Sodražici. Dve skupini voznikov sta imeli tu baraki za konje in za prebivanje. Od vsake skupine je bil eden določen za kuharja. Ko je okoli enajste ure dopoldne prišel kuhar ene skupine v barako, da bi pripravil kosilo, je zaslišal v drugi baraki ropotanje z lonci. Menil je, da ga je sosed že prehitel s kuho. Stopil je k oknu sosedne barake in kar od zunaj vprašal: »Janez, kaj ti že kuhaš?« Pri tem je še pogledal skozi okno. Janez pa ni bil nihče drug kot medved, katerega se je kuhar silno prestrašil. Zbežal je v gozd po druge. Ko so prehiteli s sekirami in cepini, so samo oddaleč videli njihovega »kuharja«, kako beži v gozd. V baraki je vse razmetal in zlasti temeljito pospravil ves sladkor, moko pa si odnesel za malico.

P. Romanič

MED PRIJATELJI

»Kako se je včeraj končal tvoj prepir z ženo?«

»Čisto dobro: pokleknila je pred mene...«

»In kaj ti je rekla?«

»Zlezi izpod mize!«

*

»Ali je bil vaš stric do zadnjega pri pravi pameti?«

»To vam bom povedal jutri, ko bodo odprli njegovo oporoko.«

R O J A K I !

*Želimo vam zdravo, srečno
in uspešno polno leto*

1 9 5 8

Vabimo vas,
da ob svojem bivanju
in potovanjih
po domovini
obiščete tudi
gostišča v Ljubljani,
ljubljski okolici
in na Kočevskem

GOSTINSKA ZBORNICA OKRAJA LJUBLJANA

HOTELI, RESTAVRACIJE
MENZE, BOLNIŠNICE!

štedilnike, slašičarske peči,
toplotne omare, bojlerje vseh
velikosti, lupilne stroje
za krompir za 15, 25 in 40 kg
za enkratno lupljenje v 3 minutah,
pralne stroje za 35 in 90 kg
suhlega perila, centrifuge,
opreme za pralnice,
kaloriferje in ventilatorje,
sušilnice za perilo, balkonske
in stopniške ograje, svetlobna
okna in vse vrste konstrukcij

izdeluje, montira in obnavlja

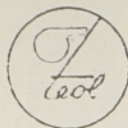
Ključavničarstvo

GIRIL PODRŽAJ

državni obrtni mojster

LJUBLJANA

Slomškova ulica, telefon 30-883

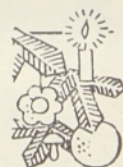
Tovarna
tekstilnih
in usnjarskih
pomožnih
sredstev

TEOL

Ljubljana

Zaloška cesta 54

želi
vsem rojakom
v zamejstvu
prav srečno
in uspešno
letu 1958

Srečno in uspehov polno

letu 1958

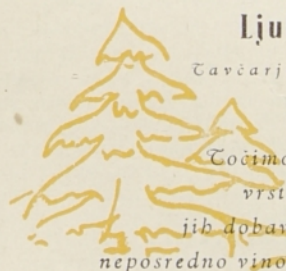
želi vsem rojakom

Gostinsko podjetje

Tavčarjev hram

Ljubljana

Tavčarjeva 4

*Točimo priznane
vrste vin, ki nam*

*jih dobavljajo
neposredno vinogradniki*

TOVARNA OPTIČNIH
IN STEKLOPIHAŠKIH
IZDELKOV

Factory for optical
instruments and
glass-blowing products

LJUBLJANA

Metelkova 15, Jugoslavija

V naših treh obratih izdelujemo
kvalitetne optične, steklopihaške
in galanterijske izdelke
po konkurenčnih cenah

Jamčimo za kvaliteto
vsakega našega izdelka

Zahtevajte prospekte